

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus egyházi, bel- és külmisziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,
Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes köz-
lemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Emlékeztessed őket, hogy a fejedelemségeknek és hatalmasságoknak engedelmeskedjenek, hódoljanak, minden jó cselekedetre készek legyenek, senkit ne szidalmazzanak, ne veszekedjenek, gyöngédek legyenek, teljes szelidséget tanusítván minden ember iránt. Tit. 3, 1—2.

Jézus Pilátus előtt magát királynak mondotta. Azért nevezi Péter apostol a Krisztusban hívőket választott nemzetiségnek, királyi papságnak, szent nemzetnek. Mint a mennyei királynak alattvalói felette állnak minden világi népnek. Mily könnyen támadhatna azért bennük lelki kevélységből az a vágy, hogy magukat a földi viszonyoktól elkülönítsék s megtagadják a világi hatóságnak az engedelmességet. De akkor Jézus tanítása ellen cselekednének, aki azt mondja: Adjátok meg, ami a császáré, a császárnak. Sőt az ószövetségi törvényt is megszegnék, ahol az áll: Föld az Urat, fiam, és a királyt; a pártütők közé ne elegendjél (Példb. 24, 21). Lehet, hogy az apostol ily ószövetségi parancsolatokra céloz, midőn a krétaiakat Titus által a felsőbbtség iránti engedelmesre inteti, lehet, hogy a maga tanítása lebeg szeme előtt, amint azt a szigeten való tartózkodása alkalmával a béke érdekében hirdette. Bizonyos csak, hogy az ottani keresztények már ismertek ily parancsolatokat, mert Títusnak ezeket nekik csak újból emlékezetükbe kell hoznia.

Mint most is még, akkoriban is forradalmi volt a krétaiak nemzeti jellege. Nem csoda tehát, ha Pál apostol a hatóság iránti engedelmesre inteti a sziget keresztény lakóit. Ám nem lehet mondani, hogy az apostol ezt csakis emiatt teszi; mert hasonló intelmek az újszövetség egyéb leveleiben is fordulnak

elő. De mégis szükségesnek tartotta Pál, már csak azért is, mivel keresztényekről van szó, kik felsőbbségük érzetében könnyen megvethették volna a pogányokat s engedetlenekké lehetek volna irántuk. Nemcsak passzív hódolatra gondol a levél írója, hanem oly engedelmességre, melynél fogva a keresztények szívesen teljesítsék úgy a polgári törvényt, mint a hatóságok intézkedéseit.

Ámde ennek az engedelmességnek is van határa: *minden jó cselekedetre készek legyenek*. Minden felsőbbség Istentől van, hivatala, hogy az ő akarata szerint cselekedjék, csak jót kívánjon alattvalóitól. Ha azonban mégis oly rendeletet bocsátana ki, melynek teljesítése bűnbe sodorna, ellenkezésbe jutván Isten parancsolataival, akkor irányadó az Írásnak ama szava, melyet az ágostai hitvallás is idéz: Istennek kell inkább engedelmeskedni, hogy nem az embereknek (Ap. cs. 5, 29).

Vajjon jogosan járnak-e el azok a felekezetek, melyek elítélik s megtagadják a fegyverszolgálatot? Mig a hazaszeretet szent lángja hevíti a sziveket azon darab föld iránt, mely őket szülte, táplálja és majdan betakarja s mig e föld veszélyeztetve lehet ellenségektől, kik lakóinak boldogságát fel akarják dúlni, nem jogos merev vonakodásuk, jóllehet nem lehet tagadni, hogy nézetükben van némi igazság is. De éppen azért igyekezzünk és azon legyünk, hogy Istennek országa e földön megvalósuljon s az emberek ne ártsanak és ne pusztítsanak sehol az Ur szent-ségének hegyén.

Hogy ez bekövetkezzék, az apostol egész láncolatát nyújtja azoknak a követeléseknek, melyeket a jövő világbéke érdekében teljesíteni kell.

Ami a vallásos kérdést illeti, a keresztények folytonos ellenségeskedésben álltak a zsidókkal és pogányokkal. A vita hevében az ember könnyen elveti a súlykot. Mindenek előtt nyelvével zavarja meg a békét, ezzel a kicsiny taggal, mely nagy dolgokkal hányja magát s miképen csekély tűz nagy erdőt felgyujthat, lángba boríthatja az életnek folyását. Azért fékezzük nyelvünket, de egyuttal veszekedő, perlekedő természetünket is, mert a bolond patvarkodik (Példb. 20, 3) s jutalma az, hogy semmivé lesz és elvész (Ézs. 41, 11). Perlekedéssel, erőszakkal Isten országának mitsem használhatunk, hiszen ez a szeretet

birodalma. Jézusnak minden szava szeretettel volt telve s tanítványainak is meghagyja, hogy példáját kövessék. Ami az evangéliumot győzelemre segítette a földön, az azon jellemvonása, hogy a szeretetet hirdeti. Vajha mi is szem előtt tartanók ezt s ne panaszkodnánk mindig, hogy nálunknál hatalmasabb ellenség el akar bennünket tiporni. Eddig övé a hatalom, mert övé a többség. De van valami, ami a tömeg erejénél is hatalmasabb: a szeretet. Legyen ez vezérlő csillagunk s mienk lészen a győzelem. Avagy hódíthat-e az olyan egyház, melyben a legkülönbözőbb theologiai irányok képviselői egymást marják, egyik nemzetiség a másik ellen tör s — lelkész és tanító többnyire egymás ellenfelei? Ilyen körülmények közt mindig mi leszünk a gyengébb fél. Nem elég tanulság-e a megoszlott áriánusok, a kettészakadt husziták példája? Viszont ott vannak az első keresztyének, kikről a pogányok is kénytelenek voltak bizonytságot tenni: Lám, mennyire szeretik egymást!

Mily erő rejlett ama megvetett s üldözött egyházban! Ki akarták irtani s diadalt aratott, mert megvolt benne a szeretet. Evangélikus egyházunk amannak örököse, ne vessük meg ezen örökség legbecsesebb kincsét!

Gyöngédek legyünk s teljes szelidséget tanusítsunk minden ember iránt, úgy egyházunk diadalmas, népünk hatalmas lesz, s Isten országa, a béke birodalma is meg fog valósulni. S. J.

Modernizmus és a jövő vallása.

Észrevételek „Sztehlo Kornél felolvasásaira“.

Irta: **Stettner Gyula.**

(Vége.)

II.

Lássuk immár a második felolvasást: „A jövő vallásáról“. Szerzőnk abból indulva ki, hogy a természetbölcselek tanításai folytán a mult század második felében különösen a műveltebb körökben elterjedt materialisztikus világfelfogással és a vele járó vallás iránti közönnnyel szemben jótékony reakció állott be, amely egyrészt a római egyház „klerikalizmusában“, másrészt a „liberális protestantizmus“ küzdelmeiben nyilvánul: *Harnack Adolf* berlini egyetemi tanárt állítja elénk, mint a liberális protestantizmus kiváló apostolát, aki a keresztyénség lényegét keresi és Jézus tiszta evangéliomát hirdeti. „Mint kerékkötő kapaszkodik ebbe — így folytatja szerzőnk — és vele élet-halálra küzd az orthodox protestantizmus, amelynek pedig semmi

létjogosultsága sincs; mert orthodoxia és protestantizmus két ellentétes, egymást kizáró fogalom. "Ez ugyan kemény ítélet! Valljon a Jézus tiszta evangéliomából tanulta-e ezt Sz. K. ur? aki azt tanítja: Ne ítéljete, hogy meg ne ítéltessetek (Máté 7, 1.)! Akiket az orthodox névvel megtisztelnek, azok a liberális theologia létjogosultságát nem tagadják. De hisz talán még látni fogjuk a felolvasás folyamán, hogy azt a kemény ítéletet szerzőnk maga sem veszi oly komolyan, mintha immár az orthodoxokat egy csapásra ki kellene irtani. Ép oly jól tudja egyébiránt ő is, mint a hogy mi tudjuk, hogy orthodoxnak lenni annyit jelent, mint egyeneshitűnek, igazhitűnek, helyes hitűnek lenni. És ha ő Harnackot itéli helyes és igazhitűnek, nem lesz nehéz ő reá vonatkozólag is a saját syllogizmusát kiegészítenie. Véleményünk szerint a protestantizmusnak épen az adja meg sajátos értékét, hogy a hitelvek fenntartása mellett, amelyek nélkül evang. keresztyén egyház fenn nem állhat, türelmes az egyik-másik tekintetben eltérő véleményűek irányában is. Harnack érveléseiben sok a helytelen következtetés, amelyekre többen is rámutattak, például Hoppe „Natur und Offenbarung“ című könyvének 120. és követk. lapjain. De ameddig ő legjobb tudása és meggyőződése szerint a „Jézus tiszta evangéliomát keresi és hirdetni“ törekszik, nem fogjuk őt a Jézustól elpártoltnak, az egyházból kizárandónak tekinteni. Orthodoxia és protestantizmus, e kettő épenséggel *nem ellentétes, egymást kizáró* két fogalom. Ellentétesek igenis az orthodox és a liberális irányzat; de a kettő az evang. egyházban találja magasabb egységét, míg a protestantizmus oly értelemben, a mint ez elnevezést ma használni szoktuk, mint még magasabb egység az evang. és a ref. egyházat egybefoglalja. Az az orthodox „kerékkötő“ pedig igen jó szolgálatot tehet a liberális kerekű kocsinak; mert vannak ám lejtők, — és néha veszedelmes lejtők!

Hogy a vallástalanság Franciaországban, Németországban, Angolországban és Olaszországban aggasztó mérvben el van terjedve, abban igazat adunk a szerzőnek. De mikor ezt a szomorú jelenséget úgy tünteti fel, mint a keresztyén vallásnak bűnét, a miért hogy nem akar a dogmák elvetésével átalakulni „az átlagos modern ember“ felfogása és inye szerint való új vallássá, idáig már nem követhetjük. Háttha mégsem a dogma volna az a gonosz anya, amely a vallástalanságot szüli, hanem a vallástalanság volna az ok, a dogma elleni küzdelem pedig az okozat, az eredmény? Kissé kényelmetlen dolog a modern embernek, bűnös voltát beismernie; pedig a ki a Jézus tanítását komolyan elfogadni és követni akarja, az az ő legelső intése elől ki nem térhet. Ez pedig Máté 4, 17. és Márk 1, 15. szerint ez egy szó: „Térjete meg!“ Sokkal kényelmesebb azoknak tanítását elfogadni, akik azt hirdetik, hogy megtérésre szükség nincsen; elég jók vagytok ugyanis; a bűn fogalmát is csak emberek koholták; a világegyetemben egyformán szükséges az, amit a vallás vagy az egyház jónak és amit rosznak ítél, — tehát egyformán jó az egyik is, a másik is! A mit pedig a halál után való életről tanítanak az egyházak és egy azután való ítéletről, az mind mese, amit csak a ti butitástokra és megfélemezestekre találtak ki! Valljon csodálkozni való-e, ha a tömeg kapva kap az ilyen új evangéliomon és

egekbe emeli annak hirdetőit, gyűlölettel fordulva az ő „butitói“ ellen és amaz *egy* ellen, aki tanítását azzal kezdi: „Térjete meg!“

A mit szerzőnk a Jézus evangyéliomának a tiszta szocializmushoz való viszonyításánál állit (30. 31. l.), ahoz sok szó férne. A kettőnek közös alapelveiként említi „az emberbaráti szeretetet, a jótékonyságot, a gazdagságnak elítélését, a vagyon megosztásának magasztalását.“ Nem gondolja-e, hogy ily állítólagos „alapelvek“ mellett a szocialismust szintoly joggal viszonyíthatná a zsidósághoz, a buddhizmushoz, — meg az izlámhoz is? — Igen jellemző, a mit Jézus a vagyonmegosztásról mond Luk. 12, 13. 14. A testvért, aki az örökség megosztását testvérétől elég szerényen kívánná és erre Jézus közbenjárását kéri, elutasítja magától. Jézus sem bíró, sem osztó nem akar lenni földi vagyon dolgában. És hol ítéli el Jézus a gazdagságot? A gazdagokra ugyan sok kemény szót mondott, de a kemény szó mellől nem hiányzik annak indokolása sem. Ott olvassuk azt is, hogy milyen gazdagokra érti. Más a jótékonyságnak általános ajánlása és ismét más ama Jézusi: „Jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék“ (Máté 5, 44); más az „emberbaráti szeretet“, és ismét lényegesen más ama Jézusi: „Szeresétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak.“ A szocialista vagy az „átlagos modern ember“ elvéivel nehezen lesz megegyeztethető Jézusnak az a tanítása, hogy „aki el akarja venni a te alsóruhádat, engedd neki felsőruhádat is; és ha ki téged egy mértföldre kényszerít menni, menj el vele kettőre“ (Máté 5, 40. 41).

Ha már előbb olvashattuk, hogy Harnack a Jézus tiszta evangyéliomának igazi apostola, úgy előre sejtethjük, mi lehet Sztéhlo Kornél felfogása szerint a *jövő vallása*. Haeckel monisztikus világfelfogását, amely lényegében pantheismus, vagy Schopenhauer szavai szerint voltaképen „udvarias atheismus“, elveti; a darvinisták és monisták fejlődési elméletét azonban hajlandó elfogadni (35. l.). Átmenetképen szerzőnk itt visszatér arra, amit már első felolvasásában (11. l.) Kant theisztikus világfelfogásáról mondott. Kant „három fődogmája: az Isten, a lélek halhatatlansága és az akarat szabadsága.“ E hármat bírálja most szerzőnk egyenkint.

Az *Istenre* nézve, bár elfogadja a természetbölcselek ama tanítását, „hogy csak azt lehet hinni, amit az érzékeink által nyert tapasztalatból meritett okszerű következtetés útján ismerünk“, mégis ezen alap elfogadása épenséggel nem győzi meg őt arról, hogy ne volna „a világtól külön és felette álló Isten“. E meggyőződését „nem az isteni kinyilatkoztatásra, hanem emberi elméjének okszerű következtetésére“ alapítja.

Tudomásul vesszük, és evang. keresztyén egyházunk szempontjából megnyugtató tudomásul vesszük, hogy Sztéhlo Kornél ur a monisztikus (pantheisztikus, atheisztikus) világfelfogást elveti. Ő tehát hisz egy a világ felett álló Istenben. Ezzel ugyan megtagadja Haeckeltől és a monistáktól az „emberi elmének okszerű“ gondolkodását, következetességét. Sőt ha a monisták fejlődési elméletét elfogadja, magamagával is ellenkezésbe jut. Mert a monisztikus felfogásban nem az a punctum saliens, hogy a sejtből fejlődik fokozatosan a mindig komplikáltabb organizmus, hanem hogy mindez

magától, a létanyag, az erő és az „érzés“ öntudat nélkül való összműködése folytán, *Isten nélkül* történik, amit pedig Sztéhlo Kornél ur tagadóba vesz. Azonkívül abban is ellentmond önmagának, hogy míg egyfelől a bitnek más forrását nem akarja elismerni, mint „az érzékeink által nyert tapasztalatból merített okszerű következtetés útján nyert ismeretet“, másfelől maga utal a hit igazságának megismerhetésére egy másik forrásra : „emberi elméjének okszerű következtetésére.“ Hogy pedig az isteni kinyilatkoztatás elismerését oly merevül elutasítja magától, az csak félreértésből magyarázható. Az isteni kinyilatkoztatás módjai és fokozatai igen különfélék lehetnek. (V. ö. Róm. 1, 19. 20 ; Zsid. 1, 1.) — Alighanem az emberi elme maga, amint Istenről gondolkodni kezd, márcsak ezzel is az isteni kinyilatkoztatás egy bizonyos fokozatának mutatója.

Áttérünk szerzővel (35. l.) Kant második alapdogmájára: *a lélek halhatatlanságára*. Ezt a monizmus tagadja, a theizmus állítja. Sz. K. ur nem állítja ugyan, de azt sem tartja kizártnak, hogy azoknak is lehetne igazuk, akik a lélek halhatatlanságában hisznek, habár erre bizonyítékaik nincsenek. És itt szerzőnk a monisták fejlődési elméletét használja fel bizonyítékul a halhatatlanság mellett. De a bizonyítékban még sem bizva, érvelését azzal zárja, hogy „az egyén meghal, de alkotása él, az utód tovább folytatja az előd művét és az egész emberiség tökéletesedik és folyton előre halad. Meddig fog tartani e haladás?“ Következik még a természetbölcselek hypothezise alapján a föld meghülésének, a szerves élet megszűnésének, a földnek a napba csapódásának és izzó atomokká zuzódásának sivár meg-rajzolása . . . E kétségbeejtő képtől szerzőnk maga is megborzadva elfordul.

A theizmus harmadik alapdogmája: *az ember szabad akarata* hasonló szempontok alá esik, mint a lélek halhatatlansága. A monizmus tagadja, a theizmus állítja, Sz. K. ur korlátoltnak mondja, de nem annyira, hogy az ember erre való hivatkozással az egyéni felelősség alól kivonhatná magát. Ezt aláírjuk mi is. De a mellé, hogy a tudás, a felvilágosodás terjedésével fokozatosan szabadabbá válnék az ember akaratelhatározása — kérdőjelet teszünk. E szerint az emberiségnek a felvilágosodás terjedésével az erkölcsös-ségnek mind magasabb fokára kellene emelkednie. Az ily viszonyítást pedig sem a történelem tanúsága, sem az élet tapasztalatai nem igazolják.

Ennyi bevezetés után következik immár előbb a rombolás munkája, azután az új vallás megépítésének munkája. Szerzőnk szó szerint ezeket mondja (38. 39. l.):

„Jézus istenségét hirdetni annyit jelent, mint egész szereplését, tanítását, szenvedését és halálát egy előre kicsinált és az együgyü emberek kapacitálására irányuló terv színében feltüntetni. A mindenható Isten nem tud másképp az ostoba emberek értelmére hatni mint úgy, hogy természet-ellenes módon embernek születik meg, csodákat mivel, iszonyuan fájdalmas halállal meghal, azután feltámad és emberi alakjában, melyre tulajdonképen már szüksége nincs, felrepül a menyországba.“

Bizony-bizony úgy látszik, hogy annak a mindenható Istennek legalább is minden évszázadban mindezeket meg kellene ismételnie, hogy ne csak

az „együgyű“ és „ostoba“ emberek, hanem az okosak és felvilágosultak is lássák és gondolkodjanak rajta. Mert sok gondolkodni való van ám mind ezekben és lesz még jövőben is!

Tovább idézünk: „A biblia kritikai tanulmányozása sok dologra, ami az Új-testamentomban van, kimutatta, hogy az nem Jézustól, sőt nem is az ő tanítványaitól származik.“ Igenis igyekezett ezt kimutatni; de valljon sikerült-e ez a törekvése, az más kérdés.

Tovább idézünk: „De a Jézus által hirdetett tételeknek oly sajátoszerű jellegük van, . . . hogy azokat belső tartalmuknál fogva mint Jézus valódi tanítását felösmérjük. Többnyire erkölcsi törvényeket tartalmaznak e tételek és oly igazságokat, melyek . . . mint az evolúciónak alá nem vetett törvények, változhatatlanok, tehát örök igazságok . . . Ezek alkotják a Jézus tiszta evangéliomát.“

Megemlítjük még annak elismerését, hogy Jézus egy új világfelfogást alapított meg (40. l.) „amely az emberi társadalmat a szeretetre építette, amely az embert egyéni értékéről kitanította és az egyenlőséget, testvériséget és szabadságot hirdetvén, az embert a szellemi sötétségből felszabadította.“

Ha szerzünk a Jézus tiszta evangéliomából kikeresi a helyeket, ahol az egyenlőségről, testvériségről és szabadságról van szó, hamar észre fogja venni, hogy e szép szavak egészen más értelműek Jézusnál, mint amelyben azokat a francia forradalom idejében és azóta érteni szokták. Pedig attól tartok, hogy szerzünk is inkább az újabb értelemben csattantja el a szavakat, semmint a Jézus tiszta evangélioma értelmében.

Midőn immár a sok szóból konstruálni akarjuk a *jövő vallását* — mert ezt a szerző jobbra ránk hagyja, — az összes anyagból, amit nekünk szolgáltat, csak annyi pozitívumot találunk, hogy hirdessük Istent a theisztikus bölcsészek felfogása szerint és hirdessük a Krisztus tiszta evangéliomában foglalt tanításokat és erkölcsi törvényeket Harnack szerint. Minden hirdetésünk és tanításunkkal pedig alkalmazkodjunk szorosán a természettudósok által felismert és elismert természeti törvényekhez. Isten van ugyan, de csodát ő nem tehet. Amit mi csodának tartunk, az csak legenda, mese. Az elavult dogmákat már csak mint szent ereklyéket megőrizzük.

Ez legyen tehát a jövő vallása? — Aki némileg jártas az egyháztörténelemben, egy régi ismerősét véli maga előtt látni. Hisz ez lényegében szakasztott képmása annak a régi racionalizmusnak, amely a 18-ik század második felében Németország jó részében szerepét játszotta — és eljátszotta! Sohasem hittük volna, hogy ez a halott is még egyszer fel akarna támadni! És ime.

De milyen legyen majd az új vallás istentisztelete? Próbáljon csak Sztehlo Kornél ur egyetlenség mintát arra megszerkeszteni! És képzelje, milyen örömmel és buzgósággal fogna népünk a templomba járni, ha vasárnapról vasárnapra mindig csak a Jézus tiszta evangéliomában foglalt tanításokat és erkölcsi törvényeket lenne szabad hirdetnünk és magyaráznunk Harnack és a természettudósok tudománya szerint.

Kissé engesztelő, ha szerzőnk azt mondja, hogy „nagyon helytelenül cselekesznek azok, akik a dogmás keresztyénséget bírálva, azzal ellentétes állást azért foglalnak el, azt ócsárolják, gunyolják és nevetségessé teszik, mert dogmái és csodái nem egyeztethetők össze az emberi ésszel, mert a természettudomány kézzel foghatólag kimutatta, hogy sok dolog, amit a keresztyénség igazságnak tartott és tart, nem igazság.“

Nem akarjuk még egyszer itt is ismételni, hogy a természettudománynak azt a bizonyítási módját, hogy valami ezelőtt ezer vagy kétezer esztendővel azért nem történhetett meg, mivel manapság ugyanaz vagy ahoz hasonló nem szokott megtörténni, helyesnek nem tartjuk, annak semmi bizonyító erőt nem tulajdonítunk; csak annyit kérdeznénk Sztehlo Kornél urtól: nem gondolja-e, hogy talán ő is helytelenül cselekedhetett, midőn felolvasásában itt ott elég maró guny tárgyává teszi a keresztyénség dogmáit is, hiveit is, akik még hisznek nemcsak a Harnack szerint való Jézus tiszta evangyéliomában, hanem a büneinkért meghalt és megigazulásunkért feltámadott Krisztusban, amint őt bibliánkból ismerjük? akik még hisznek nemcsak egy Kant-féle theisztikus Istenben, hanem a bibliánk szerint való mennyei Atyában, aki „ugy szerette a világot, hogy az ő egyszülött fiát adná, hogy valaki ő benne hiszen, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen.“ (Ján. 3, 16). Nem gondolja-e, hogy lehetnek felolvasásainak hallgatói közül többen, akiktől sokat elvett, de ennek helyébe jót vagy jobbat adni nem tudott?

Akinek van lakóháza, amellyel megelégedve nincsen, azt még se bontja le, míg a kedve szerint való új házat meg nem építette. Ha mégis lebontja és azután zivatar idején nincs hová menekülnie, az az ő dolga. De ha a mi lakóházunk nemcsak a magunké, hanem másoké is, és lebontjuk azzal a biztatással, hogy majd építünk szebbet is, jobbat is, magunknak is, nekik is, akkor már nem csak magunk ellen vétkezünk.

„Ne féljetek ti kislelkűek“, így biztatja szerzőnk a hívők seregét felolvasásának utolsó lapján, — „nem akarjuk mi a felekezeti formákat megsemmisíteni; csak új bort akarunk tölteni a régi tömlőkbe.“ Valljon elolvasta-e a Jézus evangyéliomából, hogy mi történik akkor, ha az új bort a régi tömlőkbe töltik? Márk 2, 22; Luk. 5, 37—39.

Teljesen nyugodt lehet; mi úgy sem félünk! *)

*) Szerző ezen a „Missziói Lapok“ részére irt dolgozatát a dunántuli egyházkerület „Evangyéliomi Egyesületének“ soproni közgyűlésén felolvasta, mely fejtegetéseihez egyértelműleg hozzájárult s elhatározta, hogy a dolgozat nemcsak a „Missziói Lapok“-ban, hanem külön lenyomatban is kiadassék s az összes hazai ev. lelkeszi hivataloknak megküldessék. Sztehlo Kornél szava olyan nyomatékos, hogy tévedéseit, melyek másokat is megteveszthetnének, nem lehetett ellentmondás nélkül hagyni. Hisszük, hogy ha nemcsak a liberális Harnack, hanem az általa oly alaposan félreértett „orthodox“ protestáns theologusok műveit is olvasná s főképp ha magával a Szentirással is megismerkednék, más helyesebb vallásos ismeretre jutna. Közleményünk ezt óhajtaná előmozdítani.

A diakonissza ügyről.

„Szolgáljatok egymásnak.“

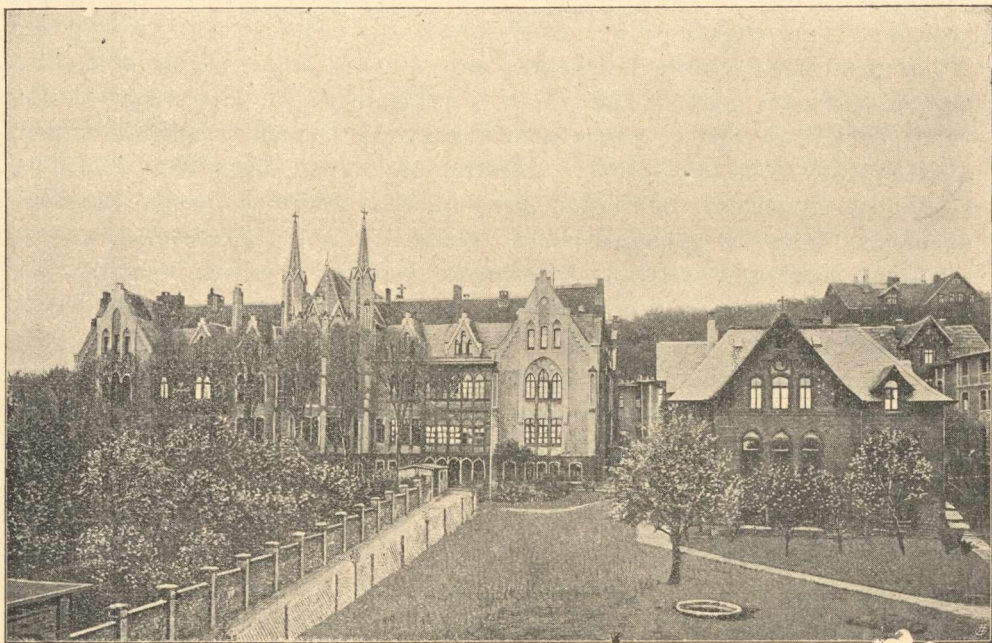
Szálljunk vissza a gondolatnak sebes szárnyain rég elmúlt időkbe, az első keresztyének gyülekezeteibe. Az Ur iránti szeretet melengető lángja lobog a gyülekezetekben. A gyülekezet tagjai vagyonukat, életüket, vérüket készek feláldozni hitükért, meggyőződésükért. Üldöztetés, sanyargatás, válogatott kínzások, vadállatok, máglya, mind nem képesek őket hitüktől eltántorítani. A milyen szép és csodálatra méltó ez a hithűség, éppen olyan nemes és követésre méltó a másik jelenség, amit az első keresztyének gyülekezeti életében láthatunk, a szeretet gyakorlása. Egymásnak szolgálni, egymáson segíteni, az ügyefogyottakat, elhagyottakat gyámolítani volt az első keresztyének egyik főcélja. „Mint az embernek fia nem jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon“, úgy ott is igyekeztek Jézus példáját követni. Dacára annak, hogy egymásnak szolgáltak, mégis szükség volt olyan gyülekezeti tagokra, kik olyan munkákat végeztek, miket nem végezhetett az egész gyülekezet. A bibliában nyomát is találjuk annak, hogy a gyülekezetekben *férfiak* és *nők* szolgáltak. Említés tétetik két alamiznaosztogató diakonusról és több nőről, kik Jézust állandóan követték, kik szolgáltak neki s kik „az Urban sokat munkálkodtak.“ (Róm. 16, 12.)

A női diakoniára nézve legfontosabb hely a bibliában a római levél 16. részének 1—2. verse. „Ajánlom pedig néktek Fébét ama hívő nőtársunkat, ki a kenkhereébeli egyház diakonja, hogy fogadjátok őt szentekhez illően az Urban és legyetek segélyére, amiben csak rátok szorul. Mert ő is pártfogója volt sokaknak, nékem magamnak is.“ A szentírás alapján állíthatjuk, hogy a férfi és női diakónia olyan régi, mint maga a keresztyénség; állíthatjuk, hogy a kath. irgalmas nővérek rendjének, és az ev. diakonissza-intézménynek szálai egészen az őskeresztyén egyházba nyulnak vissza.

Hogy nemesak férfiak álltak a keresztyén gyülekezetek szolgálatában, hanem nők is, azt könnyen beláthatjuk, ha a nő helyzetét vizsgáljuk a Krisztus előtti időben s egyáltalában azon népeknél, melyek Jézus tanát nem fogadták s nem fogadják be ma sem. A belmissziói kalauz szépen jellemzi ezt, mondván „a nők Krisztusnak köszönhetik helyzetük javulását. Bárhova tekintünk a keresztyénség határain kívül, mindenütt teljesen jogtalanok. Mily lealázó helyzetük van, igazolják oly tények, mint Chinában, hol a szülők leánygyermeküket büntetlenül elpusztíthatják, továbbá a pogány világban csaknem mindenütt meglevő nővásárlások; a mohammedánok és pogányok soknejűsége; Indiában az özvegyeknek férjük holttestével való elégtetése, vagy amióta az angol kormány azt megakadályozza, az özvegyek végtelen szájalmas sorsa; Afrikában a munkaképtelen nők megölése.“ Ezek a tények világosan beszélnek a nő alantas szolgálai helyzetéről. Milyen más evvel szemben az a magaslat, melyre Jézus helyezte a nőt! Ő visszahelyezte a nőt abba a hivatásába, melybe az Isten rendelte, t. i. hogy a férfinak segítőtársa legyen. A virágzásnak, terjedésnek

induló „keresztyén gyülekezeti élet hangosan hívta fel a nőket a munkában való részvételre s ők készségesen állottak munkába, csakhogy az Ur iránti hálájukat kimutathassák.“

Mi volt az a munka, mit készségesen magukra vállaltak, el tudjuk képzelni. Szegényeket istápolni, betegeket látogatni, vigasztalni, ápolni; elhagyottakat támogatni; árvákról gondoskodni; egyszerűen Istent és a felebarátaink iránti szeretetet tettekkel illusztrálni és bizonyítani. A szeretetnek gyakorlása volt az a hatalmas fegyver, melynek a hitetlen pogányok nem tudtak ellentállni s a melynek láttára azt kellett mondaniok; „Látjátok mint szeretik egymást.“ Ezen szolgálatkész szeretetnek hire és hó-

A betheli diakonisszaanyaház.

ditó ereje elhatott a trónig és a keresztyénből pogánnyá lett Julián császár ajkára e szavakat adta: „Az istentelen galileaiak nemesak az övéiket, hanem a miéinket is táplálják, mi pedig nem segítjük a mieinket.“

Az egyháztörténelem lapjai arról tanuskodnak, hogy Chrysostomus konstantinápolyi patriarcha 7000 szegényt látott el naponta. Hogy ebben a szeretetmunkában segítőkre volt szüksége, az egész természetes. Tudjuk, hogy negyven diakonissza állt szolgálatában.

Minél jobban terjed a keresztyén egyház, annál inkább növekedik a diakonoknak s diakonisszáknak, kik „a püspök szeme, füle és keze“ voltak, munkaköre és tekintélye. Hivatalba lépéskor a püspökök avatták fel a diakonisszákat. Igen szép s a munkakört jellemző az az ima, mit az avatás alkalmával elmondtak, s mit a legtöbb diakonissza-anyaházban ma is használnak avatások alkalmával. A belmissziói kalauz ezt így közli: „Örök Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak atyja, a férfinak és nőnek teremtője,

Miriámot, Deborát, Hannát és Huldát Szentlélekkel betöltötted és megengeded, hogy egyszülött fiad asszonytól szülessék, a kiket a bizonyág sátorában, a templomban, a te szent kapud őrizetére elválasztottál; tekints alá e szolgálódra, a ki e szolgálatra alkalmaztatik, adjad néki Szentleked kegyelmét, tisztítsd meg a testnek és léleknek minden szennyétől, hogy a tisztet, mellyel megbízott, méltóan betölthesse a Te dicsőségedre s a Te Krisztusod tetszésére, a kinek legyen veled és a Szentlélekkel dicsőség és tisztesség mindörökké. Amen!”

Dalhoff következő vonásokban ismerteti a diakonisszák munkáját: „A nők számára kijelölt bejárat mellett mint ajtónállók állottak, a belépőknek, különösen az idegeneknek helyet mutattak és a rendre felügyeltek. A nők megkeresztelésénél segédkeztek, amikor a szokásszerinti vízbe-merítés a püspök, vagy a presbyter által megtörtént, az illető nőt a diakonissza vette át, mint a diakonus a férfiakat, hogy az „elpecsételest“ illően véghez vigye. Az elpecsételest vagy felkenetést a homlokon, a fülön, orron és mellen ment végbe.“

Ebből azt látjuk, hogy a diakonisszák nemcsak betegápolók voltak, hanem más egyházi dolgokkal is foglalatoskodtak. Ez a körülmény megérfolja ama félreértést, mely napjainkban nagyon el van terjedve diakonisszáinkról, mintha nem volnának egyebek betegápolónőknél. Ez téves nézet. A diakonisszák ma is az egyháznak különféle munkaterein dolgoznak, mint tanítónők nevelőintézetekben, iskolákban, kisedovodákban, bölesödékben. Ott találjuk őket a fogházakban, a szolgálók otthonaiban, a magdalenumokban, hol az elesetteknek s gyámoltalanoknak segítenek.

A diakonissza működése, sorsa szorosan összefügg mindenkor az egyház hitéletével, sorsával. Tudjuk, hogy a mily mértékben nőtt az egyház, oly mértékben fejlődött a diakonissza intézmény is. Azonban azt is látjuk, hogy éppen e szoros kapocsnál fogva, mely egyház és diakonisszaügy közt van, követte utóbbi, előbbinek hibáit, árnyoldalait. Mikor az egyház letért azon utról, melyet Jézus számára kijelölt, akkor a diakonisszaügy is más utra lépett s eredeti hivatásáról megfeledkezve, kolostorokba vonult. Azt mondhatjuk, hogy a középkoron át az önzetlen felebaráti szeretet gyakorlásában az arra hivatottak megrestültek, az őskeresztyén egyházbeli diakonisszaügy elaludt. Álma hosszú volt, de mégis csak álom volt s nem halál. „A leányka nem halt meg, csak aluszik!“ e szavak jellemzik a diakonisszaügy akkori helyzetét. De helyzete változott. Találóan festi ezt Gyalogh István: „az apostoli korban született diakonisszaintézménynek nagypénteki álma hosszú évszázadokon át tartott. A reformáció világosságára az alvó megmozdult, de fel nem ébredett. A várvavárt husvét csak akkor virradt fel, mikor a feltámadásnak harsonáját végre Fliedner ajaka érinthette.“

Hogy a reformáció életre hívó szózata az alvó diakonisszaintézményt is fel akarta ébreszteni, azt Luthernek egy Szent-Istvánnapi beszédjéből világosan látjuk. Ott többek közt ezeket mondja: „Az egyházban a prédikátori hivatal után legelső az a hivatal, mely az egyház javaira felügyel s arról gondoskodik, hogy a szegény keresztyének, kik táplálékukat megkeresni

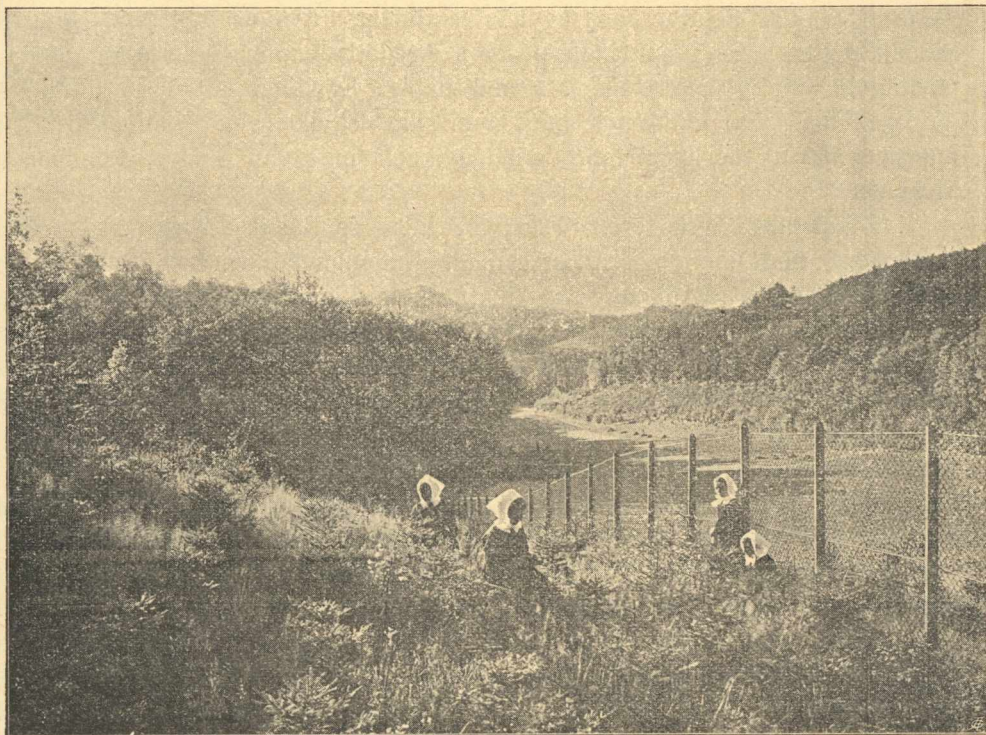
nem tudják, szükségét ne szenvedjenek. Az ily munkásságra nagyon alkalmasak a kegyes nők, mivel mások sajnálatára és fájdalmaik enyhítésére különös adománnyal bírnak.“ Hogy a reformáció nem keltette életre az alvó diakonisszaintézményt, ne csodáljuk, hisz sok más fontos teendője volt. A reformátorok nem fejezhettek be mindent, amit megkezdtek, vagy amit szerettek volna befejezni, az utódokra is bízta még sok tennivalót. Az utódok feladata, hogy fejlesszék a hithű elődök munkáját a megkezdett irányban.

Mennyiben mozdult meg az alvó diakonisszaügy a reformáció mindent megvilágító s mindent megjavító ereje által, azt mutatja a kath. szeretetmunkák gyakorlásába Paulai Vince által bevitt új szellem. Paulai Vince, mint a belmissziói kalauzban olvassuk, hívő lélek volt és „sokszor mondogatta, hogy az Isten iránt való szeretet nem lehet csak érzés, annak tettekben kell nyilvánulnia.“ „Nővérei“ és a többi apácák között való különbséget abban látta, hogy ezeknek csak a saját tökéletesedésükre nagyon gondjuk, de az ő nővérei embertársai javára is iparkodnak. Nővérei nincsenek kolostorba elzárva, az ő zárdájuk a betegek házai, kápolnájuk a plebánia-templom, korlátjuk az engedelmesség, rostélyuk az istenfélelem; fátyoluk a szerénység. Hivatásuk, az Ur Jézus Krisztust, mint a minden szeretet forrását és példányképét tisztelni, őt testileg és lelkileg szolgálni, a szegények, a betegek, a foglyok személyében. Hogy az „Irgalmas nővérek“ rendje igen elterjedt s áldásosan működött, azt ezek után könnyen elképzelhetjük.

A két protestáns egyházban sokáig nem tulajdonítottak a diakonisszaügynek olyan fontosságot, amelyet az megérdemelt volna. Végre Istennek egy hívő szolgája, egy kis gyülekezetnek lelkésze, Fliedner Tódor, elvetette a mai diakonisszaintézménynek mustármagját. A gyülekezete javára külföldön is eszközölt személyes segélygyűjtés alatt különféle üdvös intézményekkel ismerkedett meg s hazatérve igyekezett hasonlókat életbe léptetni. A szűkség és nyomor enyhítése, a testi és lelki betegek gondozása közben érlelődött meg benne lassankint az eszme, hogy az *ősegyház diakonisszaintézményét felújítja*. Ezt az eszmét meg is valósította az 1836. okt. 13-án megnyitott diakonisszaházzal.

Dacára egy kath. orvos jóslatának, hogy t. i. „Ez a mennyei virág (a diakonisszaintézmény) nem fog nőni a prot. egyház száraz, homokos talajában“, mégis nőtt, fejlődött, sőt mi több, ágakat is hajtott s mind e mai napig virágzik. A kaiserswerthi diakonisszaanyaház mintájára itt is, ott is hasonló anyaházak keletkeznek hasonló célból, hasonló szervezettel. Fliedner irt, utazott, nemcsak Németországban, hanem Északamerikában, Angliában, Franciaországban, Svájcban, Jeruzsálemben a diakonisszaintézmény életre keltése ügyében. Neuendettelsau aranyszáju, klasszikus szónoka, a hithű lutheránus lelkész, Löhe Vilmos 1854-től nem csekélyebb buzgóságot fejt ki e téren, nem kisebb eredménnyel. Kicsiny gyülekezetét „a keresztyén irgalom főiskolájává fejlesztette, honnét az irgalmas keresztyén szeretet sugara három világrészre árasztják ki áldó melegüket.“

E két kiváló férfi*) egyénisége és alkotása mellé még egy harmadik férfira kell a belmisszió hazai barátainak figyelmét felhívnom, akiről a diakonisszaképzéssel kapcsolatban még kevés, vagy egyáltalán nem esett szó, dacára annak, hogy a diakonisszaintézmény fejlesztése körül szerzett érdemei éppen olyan halhatatlanok, mint két elődjének érdemei. E férfi *Bodelschwingh* Frigyes. Nevét ismerjük. Epileptikusok, hülyék, örültek.

Kertben dolgozó diakonisszák.

csavargó koldusok számára létesített óriási méretű intézményeiről, telepeiről, melyek Németországban is páratlanul állnak a belmisszió terén, e lapokban szintén olvashattunk már egyet-mást. *Bodelschwingh* 1872-ben lett Bethelbe rendes lelkésznek meghíva. Mielőtt odakerült, egy *Bausi* nevű kereskedő buzgólkodott azon, hogy *Bielefelden* diakonisszaanyaházat létesítsen. *Kaiserswerth* átengedett neki négy diakonisszát s ezek 1869-ben be is vonultak az újonnan létesített anyaházba. Mikor három év múlva *Bodelschwingh* teremtő lelke lett ezen Bethelbe áthelyezett új anyaház vezére, akkor óriási módon kezdett nőni, gyarapodni. A belépő diakonisszák száma évről-évre szaporodik. Tíz év alatt a diakonisszák száma százra emelkedett. Ma már 1100-nál is többen vannak Bethelben s virágzó, hatalmas anyaház áll, *Sarepta* név alatt,

*) *Fliedner* Tódor életrajzát lásd a M. L. X. évf. 1. és 4. számában, *Löhe* Vilmos életrajzát pedig a M. L. IX. évf. 6—8, és XI. évf. 2. számában. Szerkesztő.

a teutoburgi erdőben rendelkezésükre, melynek áldását az ezrekre menő betheli betegek kivül, még számos külföldi, sőt afrikai beteg is érzi. A betheli diakonisszák száma (1222), túlhaladta már a neuendettelsauiak számát (720) s megközelíti a kaiserswerthiek számát (1297). Hogy a betheli diakonisszaanyaház ilyen virágzó s annyi áldásthozó a vezetője harminchét évi hű odaadó munkálkodásának és bizni tudó hitének az eredménye.

Fliedner megvetette a diakonisszaintézmény alapját, lerakta a fundamentumot. Löhe a lutheránus egyház talajában, hitvalláshű egyházi alapon kezdett építeni. Bodelschwingh pedig a kezdett alapon, a lerakott fundamentumon tovább épített s épít a mai napig. Egyiknek alkotása, munkája ép olyan fontos és szükséges mint a másiké, egyikén épügy látszik Isten áldása mint a másikon, mert mindegyiknek meg van a saját különleges hivatása.

A diakonisszaügy terén, Fliedner, Löhe és Bodelschwingh nevei ugy ragyognak, mint három fényes csillag. Emléküket nem kell érbe, kőbe vésní, feledhetetlenek ők ugy is. Alkotásuk hirdetni fogja neveiket, tetteiket, hitüket, míg az egyházban hit és élet lesz! Mi tette e három férfit oly nagygyá, feledhetetlenné Isten országában? Szerénységük, hogy nem akartak elsők lenni sehol, soha, s ime elsők lettek! Élő hitük, az Urral való igazi benső közösségük, tetteikben nyilvánuló szeretetre készítette őket! A kaiserswerthi, neuendettelsaui és betheli szeretetintézmények nemcsak a buzgó, önfeláldozó, hű munkálkodásnak, hanem az élő, a rendíthetetlen hitnek győzelmét is hirdetik. E három férfi egész működését Wichernnek, a belmisszió megalapítójának sírfeliratával jellemezhetjük: „Az a diadalom, mely meggyőzte e világot, ami hitünk“. Fliedner, Löhe, Bodelschwingh szeretetintézményei „mindmegannyi tanubizonyságtétel, hogy a szeretetben munkás keresztyénségre nem találnak azok az ítéletek, melyek napjainkban hivatottak és hivatatlanok ajkairól elhangozván, elavultnak s elvetésre méltónak mondják azt, ami immár közel kétezer esztendőn át a művelt emberiség eleme volt“. (M. L.)

E három hívő férfinak hatalmas alkotása hálaadásra, dicséretre indít minden hívő lelket, mert világosan látja e hithősök életéből, hogy „az Úrnak szemei vagynak az ötét félőkön és az irgalmasságában bizokon“. Világosan kitünik az ő életükből, hogy „aki Istenben bizik, nem csalatkozik“. Ezt látva, ezt tudva, nemde erőt, bátorságot, kedvet érezünk a hitetlen, az anyagias, a bűnös világgal felvenni a küzdelmet? Nemde, győzedelmesen kiáltjuk oda a hinni nem tudók és nem akarók táborának: Ime, ami Istenünk él ma is, csodákat mivel ma is. Jöjjetek arra a munkamezőre, hol a hitnek gyümölcsét láthatjátok! Jöjjetek — lássátok s higgyétek, hogy „az Úr az Isten“. Ti hívők pedig „jöjjetek örvendezzünk az Úrnak!“

(Vége következik.)

A Lipcsei Misszió közgyűlése.

(Vége.)

Délután fél négykor kezdődött az évi ünnepély legfontosabb része — a közgyűlés, mely a Thomaskirche gyülekezeti házában nagytermében folyt le s melyen a missziói kollégium tagjain kívül csak az egyes országos egyházak vagy misszióegyesületek hivatalos kiküldöttjei vehettek részt s mely tekintve a tárgyalás alá kerülő kérdések sokszor rendkívül fontos és kényes voltát, bizalmas jellegű volt. A közgyűlést *D. Hölscher* helyettes-elnök nyitotta meg imával, mire megválasztották a jegyzőket s felolvasták a megbízóleveleket, miközben minden jelenvolt kiküldött nevének olvasásakor felállt s az elnökség előtti meghajlással bemutatta magát. Mikor rám került a sor, *D. von Schwartz* misszióigazgató örömmel jelentette a magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület megalakulását s szívélyesen üdvözölt mint annak első hivatalos kiküldöttjét. Összesen 30 országos egyház és misszióegyesület volt képviselve 45 küldöttel. A megalakulás után *D. Hölscher* jelentette, hogy az egyesület elnöke *D. Bard* schwerini generálistiszuperintendens és titkos főegyháztanácsos, ki nemrég ülte meg 70-ik születésnapját, gyengélkedés miatt nem vehet részt a tanácskozáson. A májusban meghívott második missziófelügyelőnek *Bemann*-nak bemutatása után *Fleischmann* jechai lelkész terjesztette elő a schwarzburg-sondershause nihercegség misszióegyesületének megjegyzéseit az 1907. évi számadásról, mely felülbírálás végett oda lett terjesztve s melyek tárgyalása közben a közgyűlés kívánatosnak mondotta ki, hogy a *begyűlt misszióadományok minél gyorsabban szállíttassanak be az egyesület központi pénztárába* (Leipzig, Karolinenstrasse 19), nehogy magas bankkamatok mellett kelljen időközben a folyó szükségletek fedezésére pénzt felvenni.

Hilbert lipcsei kereskedő, az egyesület pénztárosa az 1908. évi számadást terjesztette elő, mely 617,176·88 m. bevételt és 610,857·09 m. kiadást tüntet fel, miből Indiára 375,976·57 m., az afrikai dzsagga misszióra 130,443·92 m., a wakanba misszióra pedig 26,644·50 m. fordított. Ezen összegben bennfoglaltatik a *női misszióra* fordított összesen 27,884·49 m. is, holott erre a célra tulajdonképen csak 22,383·61 m. folyt be. A számadáshoz fűzött tanácskozás alatt minden oldalról rámutattak a *bevételek* fokozásának szükségére s arra, hogy különösen az ifjúságot kell megnyerni a misszió ügyének felkarolására. E célból a „Kleine Missionsglocke“ fokozott terjesztése s misszióperselyek kiosztása játszhatnak fontos szerepet. Ugy szintén kimondatott, hogy a misszióünnepélyek s missziói körutazások rendezői mindég keressék fel az iskolákat is és igyekezzenek ott, esetleg külön missziói gyermekintézeteket rendezésével is, a missziószeretetet az ifjúság szívébe beplántálni. Örvendetes tudomásul szolgált, hogy az egyesület által kiadott lapok minden hónapban **154,000 példányban** jelennek meg, de még itt is sokat lehetne tenni, különösen a nők részére kitűnően szerkesztett „Lydia“ fokozottabb terjesztésével. Mélyen megható volt *Hofmann* birodalmi törvényszéki tanácsos felszólalása, ki lángoló szavakkal hívta fel a jelenlévőket, hogy tegyenek meg mindent az évi bevételnek legalább 50,000

márkával való fokozására, ha nem akarják, hogy egyházunk misszióügye kárt szenvedjen. Az 1908. évi számadás felülbíralás és jelentéstétel végett a hannoveri misszióegyesülethez tétetett át.

A misszióigazgató jelentette, hogy misszióink támogatására a mult év folyamán Lipésében, Braunschweigan, Schwerinben, Hannoverben s Bajorországban orvosi misszióegyesülek alakultak s hogy ezeknek megerősödésétől és szaporodásától függ egy *második missziói orvos* kiküldetésének lehetősége. A tübingeni misszióorvosi intézetről, melylyel egyesületünk szintén összeköttetésben áll, *Weishaupt* missziófelügyelő referált.

A katolikus missziónak betöréséről a Parehegység déli részében s az ellene szükséges intézkedésekről, az afrikai misszióterület kiterjesztéséről s az ezzel kapcsolatos nehézségekről, valamint több más ügyről a misszióigazgató referált, mire még a missziótanács székhelyének Trankebarból Madraszba való áthelyezésének kérdése s az indiai lutheránus misszióegyházban a püspöki szervezet bevezetésének ügye került megbeszélés alá. Az utóbbira vonatkozólag felolvastatott az indiai svéd szuperintendens *D. Sandegren* emlékirata. Mivel a kérdés most még nem került eldöntésre, azért nem is bocsátkoztak behatóbb tárgyalásába, mégis érdeklődéssel hallgatták meg felszólalásomat, melyben nem ugyan a püspöki szervezetnek, de a püspöki címnek magyarhoni evang. egyházunkban történt bevezetését ismerttettem. Abban mindnyájan egyetértettünk, hogy ha Indiában praktikus okokból a püspöki szervezet be is vezetnék, figyelemmel kell lenni arra, hogy az az elvi álláspont, melyet mint lutheránusok a „püspöki successio“ kérdésével szemben elfoglalunk, el ne homályosíttassék.

A jegyzőkönyv hitelesítése után a közgyűlés *Greiner* dorpati prépost imájával este 7 órakor véget ért, de ezzel a nap munkája még nem volt befejezve, mivel este 8 órakor még *missziói népünnepély* volt a *központi színház nagytermében*. Midőn valamivel 8 után *Frobösz* boroszlói egyháztanácsossal és *Kegel* schwirzi lelkésszel, a porosz luth szabadegyház ezen két képviselőjével, a terembe léptem, az már zsúfolásig tömve volt Lipese és vidéke misszióbarátaival. A szinpadon, melynek egyik oldalán szószék volt felállítva a szónokok részére, a reudnitzzi ifjusági egylet harsonás zenekara foglalt helyet, míg előtte egy hosszú asztal körül a közgyűlés hivatalos küldöttei ültek. A zártszékek, támlásszékek, páholyok, karzatok mind tömve voltak. Lehetett az óriási színházteremben legalább ötezer ember. Képzeltető a hatás, midőn ezen óriási embertömeg, vagy 100 tárogatótól kísérvé rázendített a „Grosser Gott, wie loben dich“ kezdetű ének magasztos melódiájára. Mivel D. Pank titkos egyháztanácsos akadályozva volt, *D. Hartung* szuperintendens nyitotta meg s vezette a népünnepélyt. Megnyitó beszédében kiemelte, hogy a misszió csak úgy érheti el magasztos célját, ha az egész keresztény nép ügyévé lesz s felhívta a lipeseieket, hogy amint néhány nap előtt ujongva üdvözölték gróf Zeppelint, midőn léghajójával a város felett lebegett, úgy fogadják a „misszióhajót“ is ép oly szeretettel s lelkesedéssel. Utána *Bemmann*, az új missziófelügyelő tartott I. Kor. 15, 58 alapján írásmagyarázatot, kimutatva, hogy a misszió „az Urnak dolga“,

amely az egyház építésére már az első pünkösöd óta folyik, de egyuttal „a mi dolgunk“ is, melyen az összes hívő kereszténységnek részt kell vennie, s hogy ez a munka „nem hiábavaló“ mivel a feltámadott Megváltó győzedelmén alapszik. *Hofmann* misszionárius, a wakamba misszió esperese, azon nehézségekre mutatott rá, melyekkel a misszióknak ezen pogány nép között kell megküzdenie. A szellemtől való félelem, babona, sokneijűség, iszákosság, továbbá a nyelvi nehézségek, mind megannyi akadályok, melyek a misszió győzedelmes előrenyomulását megnehezítik. De ugymond: „Misszionárius, aki egy pogány népet feladna, önmagát adná fel!“ Azért minden nehézség dacára lankadatlanul dolgoznak s örömmel tölti el őket a legkisebb elért eredmény is, mert abban egy szebb jövő hajnalpirját látják. Az 1¹/₄ órai szünet alatt a missziói szeminárium növendékei missziói iratokat árusítottak el s adományokat gyűjtöttek egy Tritsinopoliban (India) özvegyek részére felállítandó otthonra. A begyűlt adományokat nyilvánosan számolták meg s mivel azok nem érték el az ezer márkát, D. Hartung a hiány pótlására lelkesített. S megindult újból az adakozás árja, úgy hogy végre 1066·56 márka volt együtt. Sokan — különösen a nagymamák — missziói perselyeiket hozták el s ezek is ott lettek nyilvánosan kiüritve. — Szünet után *Raum* misszionárius beszélt a németkeletafrikai dzsagga misszió nehézségeiről s eredményeiről. A nép fogékony Isten ígéje iránt, csak a törzsfőnökök idegenkednek még tőle. Az európaiak egyre fokozottabb bevándorlása nagyon megnehezíti a hittérítők dolgát, mivel elvonják a dzsaggákat az istentisztelettől, pénzvágyat ébresztenek bennük, s kísértetbe viszik a fiatal keresztényeket, sőt sokszor el is csábítják őket. De azért nincs ok a csüggedésre. A megkeresztelték legnagyobb része gyermeki bizalommal csüng a hittérítőknél s legujabban már 3 törzsfőnöknek fivére is felvette a szent keresztiséget. A hittérítő az akadályokkal való mindennapi küzdelemben könnyen elcsügged, azért kéri a hazai misszióbarátok gyülekezetét, imádkozzanak értük s kérjék buzgón Istent, hogy koronázza sikerrel működésüket. — Végül még *Schöne* ma felszentelt s kiküldött fiatal hittérítő intézett mélyen megindító bucsuszavakat a sokasághoz, mire Dr. Hartung imával s áldással bezárta a népünnepélyt. Természetes, hogy közbe, minden előadás után énekeltünk és pedig a következő énekeket: „Ich will dich erheben mit Herz und mit Mund“; „Nun preiset alle Gottes Barmherzigkeit“; „Volk des Herrn erhebe dich“; „Zieht in Frieden eure Pfade“ stb. Az áldás előtt a Miatyánkot Dr. Hartung szuperintendens felhívására az óriási gyülekezet hangosan együtt imádkozta.

Ezen népünnepély lefolyásából látjuk, hogy bár az a legmélyebb valóságosságtól volt áthatva, Németországon még sem mennek vele a templomba, — mivel a *templom istentiszteleti hely*. Tanuljuk meg végre mi is, hogy az ilyen ünnepélyeket nem szabad a templomba vinni, nálunk kétszeresen nem, ahol az egyes előadások gyakran éljenzésre, sőt tapsolásra is ragadják a hallgatóságot. — Az ünnepély csaknem éjfélig tartott, de az egész közönség mindvégig a helyén maradt. A szünetek alatt az éttermekben étkezni is lehetett. Én az egész estély alatt az elnökséggel szemben

ültem s így alkalmam volt különösen D. Hartunggal, a Gusztav Adolf egylet jelenlegi elnökével, bennsőbb ismeretségre lépni és sok ügyet megbeszélni.

De még ezzel sem ért véget a tanulságos és épületes gyűlések sorozata. A Lipcsei Misszió közgyűlésével azelőtt évtizedeken át együtt tartották volt meg a *lipcsei pünkösdi konferenciát*, melyen a német lutheránus egyház és theologia legkiválóbb képviselői tartottak volt előadásokat s melyek igen látogatottak voltak. Idővel, midőn úgy Szászországban mint a többi német országos egyházakban más értekezlet is keletkeztek, ez megszűnt, de a Lipcsei Misszió közgyűlésére közel-távolból összegyűlt kiküldöttek mindig nehezen nélkülözték. Most azonban a lutheránus egyházi theológiának egyik legkiválóbb képviselője *Dr. Ihmels* lipcsei egyetemi tanár *D. Hölscherrel* karöltve megkísérlették ezen konferenciá felélesztését s kísérletüket fényes eredmény kísérte. Felhívásuk mindenütt lelkes visszhangra talált s június 3-án reggel 9 órára*) a „Vereinshaus“ nagyterme teljesen megtelt közönséggel. És ami különösen örvendetes volt, az, hogy nem csak lelkészek vettek rajta részt, hanem nagy számmal voltak jelen világiak, tanárok, tanítók, sőt nők sem hiányoztak. Az értekezletet *D. Ihmels* nyitotta meg Efez. 2, 19—22 felett tartott bibliai magyarázattal. Csak egy kereszténységet ismerhetünk el jogosnak — ugymond — azt mely az isteni kijelentésen nyugszik, amint az a Jézus Krisztusban foglalható össze s részünkre a kijelentés csak az apostolok és proféták bizonyosságtételében létezik, amint azt a Szentírásban fixirozva találjuk. Azért a Szentírásan állunk s megmaradunk a Jézus Krisztus mellett! *D. Kohlschütter* főegyháztanácsos üdvözlő szavai után *Schwerdtmann* hannoveri lelkész értekezett ezen tétel felett: „*Személyes keresztény élet ébresztése és az egyházi szokások ápolása — korunk egyházi munkájának két főkövetelménye.*“ A kiváló munka egész terjedelmében megjelent az „Allg. Ev. Luth. Kztg.“ 28—30. számaiban, azért itt csak arra utalok, hogy nyomában mélyreható és nem kevésbé alapos eszmecsere indult meg, melyben *D. Hölscher*, *D. Walther*, *D. Ihmels*, dr. Gróf *Vitzthum* és *Winter* lelkész vettek részt. — Nagy érdeklődéssel várták a második értekezést, melyet *Bang* dippoldiswaldei tanfelügyelő tartott ezen tétel felett: „*Luther kis kátéja, a népiskola legdrágább kincse.*“ Tudjuk, hogy Szászországban a tanítók nagy része újabb időben a vallástanítás reformját követeli a népiskolában, amely „reform“ betetőzése a káté kiküszöbölése volna. Valóban meghatározó és felemelő hatása volt ilyen körülmények között alapos és mélyreható okfejtés alapján egy kiváló *tanférfiu* ajkáról hallani, hogy a káté vallási, erkölcsi, nemzeti és pedagógiai kincs. Ez az értekezés is megjelent az „Allg. Ev. Luth. Kztg.“ 36—38. számaiban s felhívom reá olvasóim

* Előbb Handmann missziói esperesnél voltam reggelire. Handmann 1895-ben hazánkban tartott missziói körutazást s ő gyűjtötte bennem is lángra a misszió iránti lelkesedést. Mivel máskor nem jöhöttem hozzá, reggelire hívott meg, hogy legalább egy órát együtt tölthessünk. Ott volt veje is *Gehring* nagynevű misszionárius és missziói író.

figyelmét. Egy Groszmann nevű tanító Banggal szemben a modern tanítóság álláspontját igyekezett ugyan indokolni, D. Ihmels azonban finoman figyelmeztette, hogy *itt* az apostoli hitvallás alapján állunk s egy fiatal tanító lelkes szavakkal jelentette ki, hogy úgy ő, mint több száz kollegája tiltakoznak a modern tanítóság kátéellenes izgatása ellen s szent lelkesedéssel igyekeznek a Luther kátéjában foglalt hitigazságokat mint drága kincset a reájok bízott gyermekek szívébe ültetni. D. Ihmels záró szavaival s *az apostoli hitvallás közös, imádkozásával* ért véget a konferencia. Ha Isten engedi s nálunk is kívánják, úgy hazai misszióegyesületünk közgyűléseit is hasonló irányu és szellemű, határozott hitvallási alapon álló konferenciával kívánjuk majd összekötni s értékesebbé tenni.

A pünkösdi konferencia befejeztével d. u. 2 órakor a Lipcsei Misszió hivatalos kiküldöttei, akik még itt maradtak, ebédre voltak hivatalosak özvegy *Felixné* urnőnél, bold. *Luthardt* Keresztély lipcsei theol. tanár s a Lipcsei Misszió s az Egyetemes Lutheránus Konferencia egyik nagynevű volt alapítójának s vezérének anyósánál. *Felixné* már 80 éves, de testre és lélekre még mindig ép, előkelő urinő, ki mindnyájunkat lekötelező szívélyességgel fogadott. A házi ur tisztét veje, egy főgimnáziumi tanár látta el. A gazdag ebéd előtt s után a fekete kávénál, fesztelen társalgás között nyílt még csak igazán alkalom, egymáshoz közelebb lépni, egymással bensőbb ismeretségre lépni. Különösen D. Ihmels lipcsei és D. Walther rostocki egyetemi tanárokkal, D. gróf Witzthummal a szászországi lutheránusok ezen egyik legelső vezérférfiával, D. von Schwartz braunschweigi udvari dóm-predikátorral, Greinert dorpatí (Livland) préposttal, D. Braune rudolstadtí generális szuperintendenssel, D. Molwitz*) egyháztanácsossal, a drezdai diakonisszaanyaház igazgató lelkészével stb. stb. léptem itt valóban értékes személyes ismeretségre.

Sajnos, az idő előrehaladt s így bucsut kellett vennem az illusztris társaságtól, hogy elérjem a Drezdába induló vonatot. *Bemmann* misszió-felügyelő, vendégszerető házigazdám, kinek kedves családi körében csak kevés időt tölthettem, s *Roth* Henrik magyar missziói növendék voltak szivesek az állomásra kikísérni. Isten iránti hálás szívvel vettem bucsut Lipcse városától, azért a sok lelki és szellemi adományért, melyben itt részesültem s mellyel meggazdagodva indultam hazafelé.

Utközben azonban kiszálltam Drezdában, hol 1890-ben, mikor mint theologus Hallebe utaztam, töltöttem volt néhány napot, s mely város kitörülhetetlen emléket hagyott hátra szivemben. Estefelé érkeztem oda s a Zinzendorfstrasseben fekvő impozáns keresztény „Hospiz“-ba szálltam. Épen azon gondolkoztam a ház előtt állva, hogyan töltssem el az estét, midőn különös embercsoportokat láttam az utcán végig a Hospiz felé közeledni. Csupa vak férfi és nő nolt, kiket egy egy ép szemű férfi vagy nő vezetett.

*) Ez utóbbinál alkalmam nyílt személyesen is megköszönni azon valóban szamaritanusi irgalmasságban megnyilvánult szeretetet, melyet első volt magyar missziói növendékünk bold. *Mazsár* János betegápolása, halála, eltemetése és sírkő emelése ügyében tanusított.

Utána tudakozódván, megtudtam, hogy e napokban folyt le Drezdában a német vakok kongresszusa s ma este befejezésül koncertet rendeznek a Hospiz nagytermében. Igy hát ide mentem s megható látványban, de egyuttal ritka műélvezetben is volt részem. A termet több száz világtalan töltötte meg, de a pódiumon is csupa vak szerepelt. Nagyszerű zenekar, énekkar, quartett, szavallat, értekezés, minden minden vakok által előadva. Ime a keresztény irgalmas szeretetnek tettekben való hatalmas és felemelő megnyilatkozása. Az a nagy boldogság, mely ezen világtalanok tömegének arcáról s minden mozdulatáról visszatükröződött, elfeledtette velünk ép résztvevőkkel is a bánatot, mellyet felettük éreztünk, mert láttuk, hogy az Ur, ki ilyen nehezen sujtotta őket, alkalmat adott ezáltal másoknak az irgalmas szeretet eredményes gyakorlására.

Még a következő napot is Drezdában töltöttem, megtekintve az ottani szép evang. templomokat s a város egyéb nevezetességeit, különösen a világhírű képtárt, hol Rafael sixtusi Madonnája s Munkácsy Mihály hatalmas alkotása: Krisztus a keresztfán, kötötték le hosszú időre figyelmemet. Este vonatra ültem s egész éjjel D. gyorsvonaton utazva Bécsen át másnap délben otthon voltam.

Talán tulrészletesen irtam le kiküldetésem lefolyását, de ebben kettős cél vezetett. Először, hogy rámutassak a külföldi egyházi gyűlések komolyságára s gazdagságára, másodsor pedig, hogy kimutassam azon nagy áldást és előnyt, mely reánk elszigetelt s elmaradt magyar protestestánsokra árad, ha részt vehetünk egy egy ilyen gyűlésen. Az a mély tudás s a vele karöltve járó sziklaszilárd hit, mely itt megnyilatkozik, reánk is emelőleg s fejlesztőleg hat. Érezzük, hogy nem vagyunk elhagyatva. Tudatára ébredünk lutheránus egyházunk ökumenicitásának. Egyik fontos missziója lesz hazai misszió egyesületünknek az is, ha évről-évre képviselteti magát a Lipesei Misszió közgyűlésén.

Ágfalva.

Scholtz Ödön.

Egyházi élet.

Belföld.

— Véssey Sándor dunántuli egyházkerületi felügyelőnek lapunk múlt számában közölt székfoglaló beszédéből — több sajtóhiba mellett — két hosszabb részlet tévedésből kimaradt, melyeket az értelem helyreállítása végett pótlólag közlünk. A 193. lap utolsóelőtti sora után az *anyák* nevelői hivatásáról ez következik: „Az ő feladatuk a hit és vallásosság magvát az ég által gondjaikba adott termékeny talajba, kisdedeik szívébe elvetni, vallásos érzelmeik melegével életre kelteni — a legfogékonyabb téren: a gyermekszobában.“ A 194. lapon pedig a 3. sor után s a 4. és 5. sor helyett ez teendő: „A közélet ezen elsőrendű tényezői: a tanítók, tanárok és főleg egyházi életünk jövőjének letéteményesei, akik hivatva vannak hitfelekeztünknek tanítókat nevelni, szíveleljék meg a jövő apostolai értelmi világának irányítása körüli legfontosabb hivatásuk közben, hogy a hitéletet, amely képes volt egymagában megmérhetetlen időközön keresztül az emberiség lelkiéletét egyensúlyban tartani, nem véges és változó emberi tudomány teremtette,

hanem fejlődött az emberiség reá utaltságából s abbeli szükségérzetéből, hogy mulandóságában kapcsolatot leljen egy felsőbb, örökké tartó szellemvilággal, az Istennel, aki biztos támaszt nyújt akkor is, amidőn az emberi ész és tudomány régen véget ért! A tudományok, hogy legmagasabb feladatának: emberiség boldogulhatásának igazán előmozdítója lehessen, a hitet támogatni kell, de támadnia soha sem szabad.“ Mindkét mondat egy egy szinzigazság s örülünk, hogy közlésével még egyszer ráirányíthatjuk a figyelmet az új egyházkerületi felügyelő székfoglalójára, mely biztos zálogul szolgál arra nézve, hogy ő nem szorítkozik csupán a közigazgatási ügyek intézésére, hanem ott is mindég kiveszi majd részét, ahol a hitélet fejlesztéséről, mélyítéséről s nemesítéséről van szó. S épen arra van napjainkban az egyházban vezető helyet elfoglaló világiaknál a legnagyobb szükség.

— **A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület missziótanácsa** az egyetemes közgyűlés idején, folyó évi november 18-án, délután 3 órakor a pesti ág. h. ev. egyházközség kis tanácstermében (Sütőutca 5, II. emelet) ülést tart, melyre már most felhívjuk a missziótanács tagjainak figyelmét. Az ülésnek több fontos tárgya lesz s így a tagok, kik az egyetemes közgyűlés alkalmából ugyis többnyire fent lesznek a fővárosban, bizonyára teljes számban vesznek részt ezen első ülésünkön. A tárgysorozatot külön meghívóban közöljük. — Ujabban a dunántuli egyházkerület felügyelője véssei *Véssey* Sándor ur **500 koronával** lépett be egyesületünk alapítói sorába. Legyen ezen nemes tette világító példa mások számára is. Ugy értesültünk, hogy a dunáninni egyházkerület is 100 K alapító tagsági járulékot szavazott meg egyesületünknek. — Kérjük mindazokat, kik az idei tagdíjakat, adományokat s offertóriumokat még be nem szolgáltatták volna, küldjék azt be mielőbb *Broschko G. A.* pénztáros urhoz, Budapest IV., Deáktér 4, hogy a missziótanács ülése már lehetőleg biztos tájékoztat nyerjen az első egyleti év anyagi eredményéről.

— **Egy protestáns theologiai tanár a protestantizmusról** cím alatt az „Alkotmány“ szeptember 22-i 224. számában a következőket olvassuk: „A pozsonyi evang. theologia közelebb nyílt meg a szokásos ünnepek között s azon dr. *Maszyk* Endre igazgató olyan beszédet mondott, amely aligha fog felekezetének körében kellemes hatást kelteni, ám a viszonyokkal ismerősök mégis igazat fognak adni a tudós igazgatónak, aki fölöttébb objektív módon vont párhuzamot a katolikus papság és a protestáns lelkészek között. Elégtételünk nekünk, hogy az ellenoldalról találkozzunk elismerő nyilatkozattal s kapjuk megbélyegzését azoknak, akiknek életeleme, életcélja, sportja a mi katolikus intézményeinknek és katolikus vezérférfainknak becsmérlése. A nevezetes beszédből közöljük a következő részleteket: Beszéde elején a protestáns felekezet presbiteri jellegének hanyatlásáról panaszskodik. Az egész felekezeti szervezet alapja a demokratizmus s *ma mégis a nép jogainak elközbásával rugja ki maga alól a talajt.* „Nézétek — folytatja — ma már a „püspökök“ mennek papot választani, nem pedig a nép; de tovább is mennek, mert négy főből álló bizottságokra bizzák annak eldöntését, hogy az egy év előtt tanári bizottság és hatóság által fölavatott és pappá minősített egyén alkalmas-e arra, hogy ezen vagy azon a helyen a lelkészi állást betöltse. Fáj, szégyeljük bevallani, hogy protestánsok vagyunk, mert olyan jog, hogy te választasz, hanem az elnök parancsol, már nem jog, *hanem élével ellenünk fordított család.* „Püspökök“, kik a felekezet erejét nem a népben keresik, de a saját kezökben tartják, azáltal, hogy a népet megfosztják jogaitól, saját hatalmukat akarják megörökíteni: *valódi apró zsarnokok, akik mindent saját kényük és kedvük szerint intéznek;* uralkodók, kormányzók, vagy basák, csak nem az egyikük sem, aminek lennie kellene, vagyis „primus inter pares“. Ezután fejtegeti dr.

Masznyik, hogy a protestánsok e tekintetben rosszabbul állanak a katolikusoknál is. — Sőt — folytatja — ezidőszerint a *katholicizmusban több erőt, több életrealitást látok*, mint a protestantizmusban. Én ma *Prohászka* püspökben nem látom csak a reverendába bujtatott s a katolikus dogmákhoz bigott (?) módon ragaszkodó főpapot, de látom a nemesen gondolkodó embert, aki keresztény szeretetet és egyenjogúságot hirdet, aki nem elégszik meg a pusztá formaságokkal, de benyul az életbe és megteremti vagy legalább meg akarja teremteni a keresztény szellemet s terjeszti Isten országát s ezzel a nép jólétét is. Látom benne az erkölcsök nemesítésére s a rossz cimboraság által megrontottak s rossz nevelésük folytán Krisztustól elesettek megjavítására alakuló egyesületek vezetőjét. Hát mi, hogy állunk e tekintetben? Van eltévelyedett népünk, *amely papjaiban nem lát pásztorokat, hanem a népnek csak rossz munkát végző s híveit nyuzó hóhérokat*. Mi nem adunk a népnek papokat, sőt inkább elszedjük tőle, zsandárokkal csukatjuk be templomaik ajtaját, nehogy tótul imádkozhasson bennök a tót és németül a német. *Lumpokat adunk nekik adminisztrátorokul, kiket úgy huzgálnak koresmából-koresmába s akik zsandári szuronyok fődözete mellett temetik el a szerencsetlen szülők gyermekeit**. Nem tudjuk elképzelni, mi indíthatta dr. Masznyikot mindezek elmondására?*)

— **A Luthertársaság** mult évi működéséről e napokban jelent meg a XXIII. jelentés *Majba* Vilmos titkár szerkesztésében vaskos könyv alakjában. A közlemény mindenek előtt *Scholtz* Gusztáv püspöknek néhai Fabiny Teofil felett tartott emlékbeszédét és *Raffay* Sándornak: „Vallás és szocializmus“ c. értekezését tartalmazza. Ez a két előadás már 1908 szept. 19-én tartatott a kiskőrösi Luther-ünnepély alkalmával s a tagok csak most értesülnek róla. Nem ismerünk a világon még egy egyesületet, mely ilyen elkésve számol be működéséről tagjainak. Ez a jelentés tartalmazza még csak a kiskőrösi ünnepnapok leírását s az ott tartott XXIII. évi rendes közgyűlés jegyzőkönyvét is. Ehhez persze most már alig lehet hozzászólni, mivel azóta e napokban már egy újabb évi közgyűlés tartatott. Megtudjuk azonban belőle, hogy 1907. év végén a tagok száma 1895 volt, az egyesület vagyona 46321 K 15 fillérre emelkedett s hogy a tagok az „Eváng. Családi Lapok“ -on kívül 62½ iv társulati könyvkiadványban részesültek. — Az intéző bizottság 1908 évi működéséről esotolt jelentés szerint pedig a tagok száma 1908 végén 1905-re szaporodott, a tőkevagyon ugyanekkor 48,961 K 5 f. volt s a társaság 84 iv kiadványt bocsátott tagjai rendelkezésére. — A folyó évben ismét szép munkaprogrammot óhajt a társaság megvalósítani. Sajnos azonban, hogy a „magyar postilla“ kiadása a jelentkezett munkatársak hanyagsága, a „magyar Luther“ pedig a költségek nagysága s érdeklődés híján megakadt. Avagy nem szégyenletes-e, hogy Luther műveinek magyar fordítására mindössze 400 előfizető akadt? Persze a kiadás nagyon is terjedelmes. Talán jobb lett volna csak Luther legfontosabb reformatori irataiból egy 3—4 kötetre terjedő szemelvényt kiadni? A társaság könyvkereskedésénél a számadás — az alapítási és befektetési költség beszámításával — 3071 K veszteséggel zárult. Ez ilyen vállalkozásoknál eleinte nem megy máskép. Ha egyházunk összes tisztviselői, gyülekezetei s iskolái innen szereznek be könyvszükségletüket, a veszteség könnyen tekintélyes nyereségre változhat át. Kár hogy a kereskedés első vezetője *Petrik Géza*, amint halljuk, főképp egyéni differenciák miatt, visszavonul. Egyházi társulatnál ilyennek nem volna szabad előfordulni. — A tagok névjegyzéke körül is sok hiba van. Sok tagról azt sem tudják, hol lakik s életben van-e? Legfőbb

*) Lapzártakor értesülünk, hogy ez a szennzációs hír a „Narodnie Novyni“ c. lap által világgá kürtölt kohlomány.

ideje, hogy e téren most ugylátszik alapos rendezés készül. Evégett Majba titkár nagy fáradsággal összeállította a tagok névsorát, helységek szerint, — de ebben is sok a hibás adat. Ha péld. csak a soproni felső egyházmegyét veszem, Fertőmegyesnél mint rendes tag „*rákosi egyház*“ van feltüntetve. Ilyen egyház pd. ebben az esperességben nem létezik. Ugyanott szerepel a potyondi egyház is, mely pedig a soproni alsó esperességhez tartozik. Aztán újra ott áll még egyszer külön is a nem létező rákosi egyház. Azon esperességi gyülekezetek között, melyekben még nincsen tag, szerepel Derpel, egy szintén nem létező gyülekezet. Sopronból azonfelül egy sereg volt theol hallgató van feltüntetve tag gyanánt, kik most már mint segédlelkészek vagy lelkészek kitudja hol működnek. Pedig ezen adatokat én a titkár kértére annak idején kikorrigáltam s mégis megmaradtak. Milyen megbizható lehet akkor a többi egyházmegye kimutatása? Mindenesetre szükség lesz az egészét újra meg újra revideálni. — Végtelenül sivár a Luther-Társaság kiadványaiból 1908-ban elkelt könyvekről szóló részletes kimutatás. Ha egy néhány tankönyv s a Gyurátz-féle imakönyv nem volna kelendő, igazán meg lehetne kérdezni, hogy hát tulajdonképen minek is ad ki a társaság könyveket? Mivel a bizományba adás sem vállt be, a könyvkereskedéssel kapcsolatban talán kolportör kiküldésével lehetne még a kiadványok sikeresebb terjesztése végett kísérletet tenni. — A Luthertársaság most már anyagilag szépen megerősödött, 1910 évi költségvetése 15582 K kiadást ir elő. Kívánatos, hogy több gyakorlati érzékkel most már kiadványai számára is utat találjon a vallásos irodalom iránt érdeklődő közönséghez.

— **A jezsuitarend magyar provinciája** — mely egy pápai dekretum alapján az osztrák provinciától elválva *Bús* Jakab Jézus-társaságbeli atya vezetése alatt nemrég alakult meg, — újabb jele a klerikalizmus térfoglalásának hazánkban. Tudvalévő, hogy ez a rend — mely egyik főfeladatának a protestantizmus kiirtását tekinti — Magyarországból ki van tiltva, de azért vannak itt rendházai, iskolái s ime most szép csendesen önálló provinciává rendezkedett be, hogy annál alaposabban végezhesse munkáját, melynek végcélja Magyarország rekatholizálása. S nem törődik vele senki, Apponyi pedig, kinek örködnie kellene a törvények betartása felett, szívében bizonyára örül neki. Kíváncsian várjuk, vajon akad e a parlament protestáns képviselői között csak egy is, aki ezt a felekezetek közti békét nagyban veszélyeztető ügyet interpellációban szóvá teszi? . . .

— **A dunáninnení egyházkerület** a reformáció 400 éves jubileumának méltó megünneplését illetőleg *Schmidt* K. J. licenciátus, pozsonyi lelkész indítványára elhatározta, hogy a gyülekezetekben gyűjtést rendez s a begyűlő összeget *kerületi árvaház* alapítására, a *diakonisszaintézet* fejlesztésére és *ingyenes theologusképzésre* fordítja. Nemes célok. Adja az Ur, hogy a gyűjtés eredményes s így a hármas cél elérhető legyen!

— **A hátralékos előfizetőket hátralékuk gyors befizetésére kérem, mivel ellenkező esetben kénytelen volnék a lap további kiadását megszüntetni.**

Külföld.

— **Németország.** Az ev. férfi- és ifjusági egyletek f. é. július 28-tól augusztus 2-ig Barmen-Eberfeldben tartották 17. világkonferenciájukat. A legújabb statisztikai kimutatás szerint ezen egyesületek már az egész földön el vannak terjedve. Összesen 7823 egyesület van 821,209 taggal, kiknek 2973 fizetéses titkár áll szolgálatukban és 1161 épület (235 millió 68,889 K értékben) áll rendelkezésükre. Az intézmény kicsi kezdetből fejlődött mai nagyságához. Mikor az egyesület 1855-ben Párizsban első kongresszusát tartotta 7 ország képviselőiként mindössze 35-en vettek azon részt, s midőn

ugyanabban a városban 50-éves jubileumát ülte, 25 különböző országból 694 hivatalos képviselő jelent meg. Nagyszerű lefolyásuak voltak az 1894 évi londoni és az 1908 évi bázeli kongresszusok, melyeknek mindegyikén 700-nál több képviselő volt együtt. — Az idei kongresszus főtémája volt: *Jézus és az ifjak*. Az egyes referatumok kiemelték, hogy milyen különös feladatuk van az egyesületeknek a mezőgazdaság, kereskedelem és ipar terén működő ifjakat illetőleg. Örvendetes jelenség, hogy az ikerváros lakossága is élénk érdeklődést mutatott a konferencia iránt. A rendező választmányhoz 200 előkelő városi polgár csatlakozott; a gyűlést Schniewind elberfeldi titkos kereskedelmi tanácsos vezette, a tiszteletbeli elnökséget a két főpolgármesterre ruházták. — Nálunk Magyarországon — a vallásos színezetű gyűlésekről a közönség jóformán tudomást sem vesz, különösen, ha evangélikus gyűlésekről van szó. — A most rajzolt örvendetes kép mellé Németország ugyanazon részéből, a rajnai provinciából sötét képet is kell állítanunk. Aachen, Nagy Károlynak egykori székhelye, két héten át kiállította volt ereklyéit: Mária ruháját, melyet szülése alkalmával viselt, a pólyákat, melyekbe a kis Jézust takarta, a megfeszített Krisztus derékkötőjét, azt a kendőt, melybe lefejezése alkalmával Keresztelő János vére folyt stb. stb. S ki hinné! Több mint 600,000 zarándok jött tiszteletükre. Csaknem 400,000-rel több, mint 1902-ben. Óriási léptekkel közeledik a középkor.

— **Az egyesült luth. Gotteskasten egyletek** összes bevétele a mult évben 142014 márka volt. Ebből Mecklenburgra 28105, Hannoverára 28015, Szászországra 26462, Bajországra 18575, Elsass-Lotharingiára 15877, Hamburgra 9362, Schleswig-Holsteinra 5684, Württembergre 4256, Reuszra 1733, Braunschweigra 973, Thüringiára 791, Hessenre 719, Lippere 569, Lauenburgra 504 és Oldenburgra 380 márka esik. Az adományból a német országos egyházak diaszporája 31362, a német szabad egyházak 11790, Ausztria-Magyarország 32068, egyéb európai országok 6156, Európán kívüli országok 14534 márkával segélyeztettek, lelkészek és tanítók kiképzésére 4445 márka fordított. Ezen kívül a Gotteskasten céljaira a proosz ev. luth. egyház még 4975 márkát gyűjtött.

— **A kaiserswerthi keleti misszió**, amint az ottani diakonisszaintézet ezidei jelentése mutatja, a legutóbb lefolyt évben is szép eredményeket ért el. Egyiptomban, Szíriában, Palesztinában, Kisázsziában s az európai Törökországban 122 nővér teljesíti nehéz munkáját. 5 kórházban 6000 beteget, a poliklinikákon 3500 embert ápoltak. Iskolákban, óvóházban s a beiruti leánynevelőintézetben 1200 gyermek nyert oktatást. S mily áldásos volt Alexandriában, Kairóban, Haifában, Jeruzsálemben, Bethlehemben, Konstantinápolyban s egyebütt a gyülekezetek gondozása. Segédek neveléséről a beiruti diakonisszaház s a jeruzsálemi diakonisszaiskola gondoskodik. Új feladat nehezedik jelenleg a kaiserswerthi keleti misszió diakonisszaintézeteire a Sziria és Cilicia török tartományokban előfordult mészárlások következtében. Amerikai misszionáriusok jelentése szerint, a gondozatlan árvák száma három-négyezerre megy, ami nem látszik hihetetlennek, ha meggondoljuk, hogy az ördöklésben 21,000 örmény keresztény és 1000 török lelte halálát. A nagy nyomor felkeltette sokaknak jószívűségét, de még mindig nagy szükség van a keresztény áldozatkészségre. Járuljunk mi is hozzá tehetségünk szerint a nyomor egyhítéséhez!

— **Spanyolország** egy katolikus pap ítélete szerint a világ legszerencsétlenebb országa, mert benne a jezsuitizmus uralkodik. A spanyol nép hit és bizalom, férfiaság és erő, törvény és tudomány, sőt minden becsüléltérzés nélkül él. Állítólag itt található a hamisítatlan keresztény hit, tényleg azonban, amit hitnek mondanak, nem egyéb, mint együgyű babona s örültséggel határos balgaság szomorú vegyülete. A kisértetektől s bo-

szorkányoktól való rettegés tartja fogva, nemcsak az alsó népet, hanem a felsőbb köröket is. A tanúgy a legnagyobb mértékben el van hanyagolva. A szegénység nagy. Gazdag csak az egyház és a nemesség. A zárdák magukhoz ragadják az ipart, lenyügöznek minden konkurenciát. Hisz adómentesek s ingyenes munkaerővel rendelkeznek. Termékeik vásárlása istennek tetsző jó cselekedet. A népiskola sajnálatraméltó állapotban van. A teljesen tanulatlanok száma óriási nagy. Tanítókul rendszeren a szerzetesek szerepelnek, kik hasznos ismeretek helyett babonára tanítanak. Jellemképzésnek nyoma sincs. Krisztus és tanítása a nép előtt ismeretlen. Ehelyett Mária — és a szentek jelenéseiről szóló mindenféle mesékkel traktálják a tanulni vágyókat. Az állam sem bizhat a népben, mely teljesen meg van mételyezve a szerzetesi erkölcsanak veszedelmes kinövésaitól. — De magának a klérusnak kiképzése is minden kritikán aluli. A világtól elzártan, papi intézetekben dreszirozzák a theologusokat az egyház s kormányzata érdekében. Önálló, független gondolkodáshoz és ítélethez a klérus fel nem emelkedhetik. Szóval a spanyol kereszténység Krisztus vallásának valóságos torzképe. — Nem csoda, ha visszahatás észlelhető. Kereskedelmi- és ipar-egyesületek ismételten megkeresték a kormányt aziránt, hogy jobban ügyeljen fel a kereseti zárdákra, hogy ezek ne aknázzák ki embertelenül és törvényellenesen a gyermekek és szegények munkaerejét. Egy ilyen megkeresés többek között ezeket mondja: „Spanyolország óriási zárdává alakult át. Az adómentes szerzetek iskolákat, likörgyárakat emelnek, parfüm üzleteket, nyomdákat, könyvkötészeteket, fehérnemű áruházakat, szappangyárakat, cipőgyárakat létesítenek s mindenféle kézimunkát végeznek, miáltal megkárosítják a munkásokat, iparosokat és kereskedőket.“ Azokban a támadásokban, melyek ujabban a zárdák ellen tétettek, nem szabad pusztán csak az anarchisták gyűlöletének kifolyását látnunk, hanem tekintetbe kell vennünk a zárdák által létezésben veszélyeztetett népnek ellenszenvét is. Hogy mennyire lepik el Spanyolországot a szerzetesek, az kitűnik egy újabb statisztikai kimutatásból, mely szerint 1902-ben az országban 100.000 barát és apáca volt. — A káros viszonyokon egyedül csak a protestantizmus volna képes segíteni. Ehelyett ha lehetne, ezt gyökerestül kiirtanák. Midőn Barcelonában protestáns kápolna nyílt meg, a barcelónai érsek a királytól kérte, hogy a végezt eme súlyos csapását háriítsa el a néptől. S a jezsuita nevelte király aggodó szívvvel írta az érseknek: „Mint katolikus király s az egyedül üdvözítő egyháznak hű fia, mélyen megszorítva érzem magamat apáink hite s az isteni gondviselés által vezetésemre bizott állam vallása ellen intézett újabb támadás által.“ — Ily körülmények között bizony kevés sikerrel járhat a jobbák reformáló törekvése. Ezek közül különösen *Luis Coloma* tűnik ki, ki „miután fenéig üritette a földi öröömök poharát, a jezsuita szerzetbe lépett s azóta előbbeni büneinek színhejyén, Madridban, kiméletlenül ostorozza a romlott magas köröket. De ezek nem szívedhették a szigoru erkölcsbirót, s a királytól eltávolítását kérték. Jelenleg tollal harcol az igazság érdekében, melyet elviselni a spanyol nép nem akar. — Vajha minél többen követnék e nemeslelkű jezsuitát, hogy megmentenék azt a népet, mely romlásának bélyegét máris magán viseli!

• — **Svájc.** A bázeli kantoné lett a dicsőség, hogy először lépett fel kormányilag a trágár irodalom ellen. A kormány előterjesztésére a nagy tanács a következő törvényt hozta: „Aki trágár iratokat, képeket vagy egyéb szemérmetlen tárgyakat készít, bevezet, árul, terjeszt, nyilvánosan hirdet, üzletszerűen kiköcsönöz, vagy nyilvános helyeken kiállit, egy évi börtönnel vagy pénzbírsággal büntetetik. Aki ezen cselekvényeket olyan személyek ellen követi el, kik 18. életévöket még nem töltötték be, egy évig terjedő

börtönnel vagy pénzbüntetéssel sujtatik. A tanulók birtokában levő trágár iratokat, képeket vagy tárgyakat meg kell semmisíteni.“ Ezenkívül a rendőri törvényt még oly irányban is kibővítik, hogy a fiatalság az erkölcsiségét veszélyeztető iratoktól még különös módon is megóvassék.

— **Balkánfölsziget.** A német keleti misszió havi folyóirata szomorú képet tár fel a mohammedánusok vallási türelmetlenségéről. Philippopol városában, mely különben nem Törökországhoz, hanem a keresztény bolgár királysághoz tartozik, egy idő óta három volt török pap, kik közül az egyik már évekkkel ezelőtt megkeresztelkedett, míg a másik kettő még csak áttérni szándékozott, „Günes“ (nap) cím alatt ujságot adott ki, melyben nagy szabadelvűséggel bíralták az izlamot. Erre mohammedán részről megindult ellenük a hajszá. Mindenféle szitkokat és fenyegetéseket röpitettek a lelkes férfiak ellen. De ezek nem ijedtek meg, míg végre is arról értesültek, hogy merényletet terveznek ellenök. Titkos gyűlésen ellenfeleik ünnepélyesen elhatározták halálukat, mire egy fanatikus török megfogadta, hogy agyonüti őket „mint a kutyákat.“ Mivel a kormány nem kezeskedhetett életök biztonságáról, a három halálrakeresett elhatározta, hogy elhagyja az országot. Hogy nem lakik félelem szívében, azt eddigelé már eléggé bebizonyították; de ha mint vértanuk halnának meg, keveset használnának az evangélium ügyének. Elköltöztek tehát Németországba s Podsdamban, főleg a tervezett „mohammedán szeminárium“-ban folytatják majd megkezdett munkájukat, irodalmi és tanítói irányban. — Az említett *mohammedán szeminárium* az izlam tanulmányozásának s a mohammedán theológiának van hivatva szolgálni s ez év őszén nyílik meg. A téli szemeszterben előadásra kerülnek az arab, perzsa és török nyelvek, a kórán magyarázása, mohammedán theológia, dervisrend és szufisztikus filozófia, a jelenkori izlám, az izlamot valló népek etnografiája és politikája, ó- és ujszövetség az izlamhoz való viszonyukban, a keleti egyházak s az izlam, az izlam s a régi oriens. Előadók: a fent említett három török mollah: Aweseranian, Seik Achmed Kesaf, Müderisz Nezimi efendi, kik az izlam istentiszteletét és theológiáját török hazájukban alaposan megismerték; továbbá Fleischmann, Klein lelkészek, Lic. dr. Rohrbach és dr. Wegner. — Vajha e szeminárium is hozzájárulna ahhoz, hogy az evangélium fénye az izlam sötét birodalmába is bevilágítana!

Persely.

Cselekedjünk jót mindenekkel, *kiváltképen pedig a mi hitünknek cselédeivel.* Gal. 6, 10

1909 augusztus 21-től szeptember 20-ig a következő adományokat vettük:

A reformáció 400 éves jubileumának belmissziói emlékalapjára: özv. Graf szül. Hermann Teréz, Löcse 3 K 04 f. **Eddigi főösszeg 53 K 70 f.**

Az adományt hálásan megköszönve, lapunk perselyét továbbra is előfizetőink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

Kimutatás a magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület penztárába 1909 augusztus havában befolyt összegekről: a) *Alapítványok:* Soproni felső egyházmegyei gyámintézet alapítványának első részlete 20 K.

b) *Offertoriumok és gyűjtések:* mélt. és főt. Scholtz Gusztáv bányakerületi püspök ur által: Zólyomi egyházmegye egyházközségeinek offert. 105.81, Istvánvölgyi egyházközség offert. 6.—, Balfi egyházközség offert. 8.64, Jánoska György lipótszentmiklósi lelkész ur által a Cirkevni Listy közvetítésével tótajku egyházak és egyházhivectől 150.—.

a) *Adományok:* Pápai egyházközség: 8.—, Mélt. és főt. Gyurácz Ferencz dunántúli püspök ur által: Kapi 4.—, Győregyházmegyei penztár 39.—, Zalaistvánd 2.20, Beled 2.—, Bük 2.—, Farád 2.30, Nemeskér 2.—, Szakony 4.30, Szilsárkány 3.—, Rábaszentandrás 3.96, Vadosfa 5.37, Bikács 4.—, Szentantalfa 1.—, Kővágóörs 3.—, — Dorn Károly bonyhádi lakos 13.20.

d) *Tagsági díjak:* 1909. évre befizették tagsági díjaikat a következő rendes tagok: Rimár Jenő segédlelkész, Budapest, Lic. Dr. Daxer György, főgymn. vallástanár Békéscsaba, Szalay László, lelk. Somlyószöllös, Böhm Richárd, lelkész Gálos, Morgenthaler

Ferenc, lelk. Ujpádua, Gura Jenő, lelkész Szepesmerény, Dorn Károly, Bonyhád, Famler Gusztáv Adolf, lelk. Torzsa, Torzsai Konfrmandus-Otthon, Kailing Hugó, lelk. Szepesruszkin. — 1910. évre befizette tagsági díját: Lic. Dr. Daxer György, főgym. vallástanár Békéscsaba, rendes tag.

Budapest, 1909. szeptember 1.

Broschko Gusztáv Adolf,
misszióegyesületi pénztáros, IV. Deák tér 4. I.

Üzenetek.

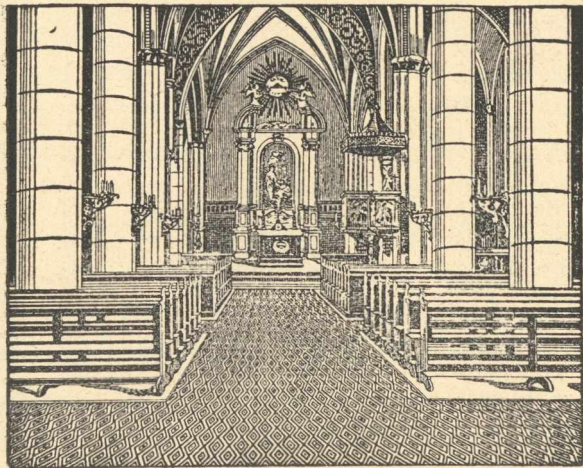
K. I. Hu. R. H. ügyében én is azt hiszem, hogy csak kegyelmi kérvénnyel érhetnénk el valamit. — Németországban s általában a prot. külföldön a bel- és külmissziói intézmények élén rendszerint a lelkészi hivatal vezetése alól felmentett lelkészek állanak, kik teljes tudásukat, idejüket s lelkesedésüket az illető intézmény vezetésének, fejlesztésének s felvirágoztatásának szentelik. Így a kérdezttnék sincs gyülekezete, de azért minden vasárnap prédikál az illető misszió érdekében, hétköznap missziói órákat tart, sokat utazik, ír, agítál, szóval teljes erejét s egész idejét az ügynek szenteli. S ez így is van rendjén. Nálunk sem indulhat mindaddig virágzásnak a misszióügy, míg azt egyes munkával talán ugys túlhatalmazott lelkészek, csak mellékfoglalkozásként kénytelenek ellátni. — **A dunántúli lelkészegylet** magyar konfirmációi emléklapjainak kezelésétől visszaléptem s a lelkészegylet azt Kapi Béla körmendi lelkészre bízta. Szükség esetén tehát most oda kell a megrendeléssel fordulni.

A „**Gotthold-Naptár**“ 1910-re megjelent s *október folyamán fog a németnyelvű lelkészi hivataloknak egyenesen Sagan-ból megküldtetetni. Ára 50 fillér. 10 darab után egy tiszteletpéldány.* Egyes példány ára Ágfalváról keresztkötés alatt 60 fillér. A gazdag tartalmu, szép kiállításu naptárt mély evangélikus szellem hatja át, miért is terjesztése elsőrendű egyházi érdek. Megrendelhető Ágfalván.
A kiadóhivatal.

NEUMANN RÓBERT kókuszarugyára.

WEIGSDORF (Csehország),

templomok padlójára mint különlegességet, teljes kókuszszőnyegeket szállít.

A legolcsóbb, legtartósabb és legcélszerűbb padlótakarók, melyeknek egy templomból sem szabadna hiányozni. Legjobban védik a lábat a templomokban oly annyira érezhető hideg ellen; de diszül is szolgálnak. Az osztrák-magyar birodalomban eddig mintegy 2000 templom van velök ellátva s a monarchia minden részéből számos elismerés érkezett. — Képes árjegyzékkel, kis mintákkal és minőségi mutatványokkal ingyen és bérmentesen szolgálunk.

Költségvetést, tervezetek és rajzok után, az érdekelt feleknek díjmentesen s magunkra rótt kötelezettség nélkül szállítunk.

A templomunk számára szállított szőnyegek igen szépek. A kivittel a legnagyobb mértékben meg vagyunk elégedve! A fizetést megállapodásunk szerint teljesítjük.

Jagicza János, adminisztrátor Topolyán (Bács-Bodrogmegye), 1909. jan. 5.

Miután a templomunk számára szállított szőnyegekkal, melyek minden tekintetben beváltak, igen meg vagyunk elégedve, a még hiányzó rész kiegészítéséül új rendelést eszközölünk.
Pechmann József, lelkész, Wien XVIII., 1908. nov. 10.

Dr. C. Ernst

evang. egyh. műintézetében (Kunstanstalt für Kirchenschmuck)

Berlin W. 9, Köthenerstrasse 16,

kaphatók az összes evangélikus **templomi felszerelések**, stilszerű s a liturgiai követelményeknek megfelelő kiállításban, jutányos áron. Nevezetesen: urvacsorai edények, oltárterítők, oltárképek, oltári gyertyatartók, oltárszönyegek, oltári feszületek, festett üvegablakok, szószékterítők, beteggyónási szent edények, csillárok, templomi fali gyertyatartók, keresztelési edények, keresztelő kövek, énektáblák, perselyek, szemfedők stb. stb.

A cég a szükséges tárgyakról szívesen küld **képes árjegyzéket** s kívánatra ingyen szolgál rajzokkal és szövetmintával.

A calwi könyvkiadó-egyesület

ajánlja a következő kiadásában megjelent s minden lelkészre nézve *nélkülözhetetlen* könyveket: 1. **Calwer Bibelllexikon**. Biblisches Handwörterbuch, illustriert. Unter Mitwirkung von Prof. *Delitzsch*, Oberkonsist. Rat *Frohnmeier*, Prof. *Orelli*, Prof. *Schlatter* u. a. redigiert von Dekan Lic. Theol. Prof. *Zeller*. II. átnézett kiadás. 992 lekszikonalakú oldal, képpel, térképekkel s számos illusztrációval. Füzve 8 márka, félbörkötésben 10 márka.

E bibliai lekszikon minden bibliaolvasónak van szánva. Mindenről, ami a Szentírás megértéséhez szükséges, felvilágosítást nyújt; rövidesen összefoglalva adja a bibliai bevezetés szükséges ismertetését. A nyelvezet világos s egyszerű embernek is könnyen érthető. Különösen a theologusra nézve a bibliai lekszikon szinte nélkülözhetetlen kézikönyv.

2. **Calwer Bibelkonkordanz** oder vollständiges biblisches Wortregister. II. javított kiadás. — 11.—20. ezer. 1456 lekszikonnyolcadrétű oldal. Füzve 6 márka. Félbörkötésben 8 márka.

A legmegbízhatóbb, legteljesebb s gyakorlatilag leghasználhatóbb bibliai szójegyzék, mely minden lelkészre nézve, aki népiesen, alakilag s tárgyilag az evangélikus szószéknek megfelelően akar predikálni, vagy aki textusát a Szentírás szókinése és szelleme alapján akarja megérteni, nélkülözhetetlen.

Ezen, valamint az ezen kiadó-egyesületnél megjelent többi mű is: **Calwer Vereinsbuchhandlung, Stuttgart** cím alatt rendelhető meg. — **Könyvárjegyzék** ingyen és bérmentve.